

TUD

## Schrift

99

4 Februari 1806, op de notulaal van het  
Volks... alhier

tenoverig 36 leden.

Laetste uitgenoodigd door de Heeren J. G.  
Hofman en J. van Driel. hadden zich 5 avonds afgevoerd,  
normd aepstal p... vermaakt ter begreking der  
werachelykheid tot oprichting eenen arbeidsvereniging  
in geavanceerde richting.

Op verzoek van enkelen naar verspa  
normde de leiding der vergadering...  
een harkelyk welkom toe.

In zijn rede die zich hennende deo hel  
mouw kakelekheid ich wat hij die spraken kenne, niet  
vrand w... dat Hofman uitkomen dat de...  
hou komen te staan op arbeidsstandpunt. En...  
voorkomende in den ledenbundel van de...  
draken bonden b.v. erengoch genog...  
leiden. Dit willede hij den leden...  
drukken, op dat zij zich laten hun lidmaatschap niet be...  
rouwen. Verder deldte hij o.a. ook nog mede dat de  
dames evenveel strom in het Kapittel zullen ontvangen



100 GEMENGD  
RIJNSMONDKOOR





BOEK



PLANTAGE

HANDEL

den Draak

Plantage boekhandel Den Draak

Den Draak, zelf ook deel van de rijke Vlaardingse geschiedenis!

Veerplein 33-35 - 3131 CX Vlaardingen - tel. 010 4358822 - fax 010 4349574  
e-mail: [info@plantagedendraak.nl](mailto:info@plantagedendraak.nl) - [www.plantagedendraak.nl](http://www.plantagedendraak.nl)

MARAGCO B.V.

Western

aircharters holland b.v.

BRITISH AIRWAYS  
WORLD CARGO

PERISHABLES CALL CENTRE  
BENELUX

Maragco B.V. Rotterdam - Airport  
Postbus 39 - P.O. Box 39  
3130 AA Vlaardingen  
Tel : (010) 437 16 38  
Fax: (010) 462 60 51



Voor kopieën  
(ook in KLEUR)

moet je  
naast  
de molen zijn!

maandag t/m vrijdag  
van 09.15 - 17.30 uur

DRUKKERIJ/COPYSHOP

A. OUWENDIJK

naast de molen

Kortedijk 16a-b

3134 HB Vlaardingen



Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2

NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: [www.vlascom.nl](http://www.vlascom.nl)

e-mail: [info@vlascom.nl](mailto:info@vlascom.nl)

Tel +31(0) 10 248 04 85

Fax +31(0) 10 234 45 00



Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen

Watersportverzekeringen

Levensverzekeringen, Pensioenen

Financiële planning

Schadebegeleiding

Financiering, schepshypotheke

Vermogensbeheer



Stout Grafische Dienstverlening

A. Hoogvlietstraat 6

3134 CC Vlaardingen

tel. 010-2480603

fax 010-4344878

email: [info@stout.nu](mailto:info@stout.nu)

[www.stout.nu](http://www.stout.nu)



Voor het repareren van boeken  
en het inbinden van  
tijdschriften



Marieke Velthuisen

Dalkruid 47

3137 WK Vlaardingen

Tel: 010 - 4746167

E-mail: [g.velthuisen@hccnet.nl](mailto:g.velthuisen@hccnet.nl)

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 16,50 per jaar, te voldoen per accept-girokaart. Het bankrekeningnummer van de vereniging is 39.56.57.016, het postgironummer is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:  
W.C. den Breems, voorzitter  
C.J. Hart, secretaris  
A.W.J. Andriessen, penningmeester  
J. van Elk  
E.A. Lohmann  
A. Ouwendijk  
E. van Rongen

Adres secretariaat/ledenadministratie:  
Prins Bernhardlaan 12  
3135 JB Vlaardingen  
Telefoon (010) 434 7063

Adres ledenactiviteiten:  
Kortedijk 16a/b  
3134 HB Vlaardingen  
Telefoon (010) 435 3322 (kantoor)  
(010) 434 2474 (thuis)

Adres losse verkoop publicaties:  
Arnold Hoogvlietstraat 69  
3134 CB Vlaardingen  
Telefoon (010) 434 6864

Redactie Tijd-Schrift:  
E. van Rongen, eindredacteur  
K. Bloem  
C.M. van den Boogert  
A. Maarleveld  
B. Ruigrok

Redactie-adres:  
Paul Henri Spaakring 22  
3137 DJ Vlaardingen  
Telefoon (010) 474 9416

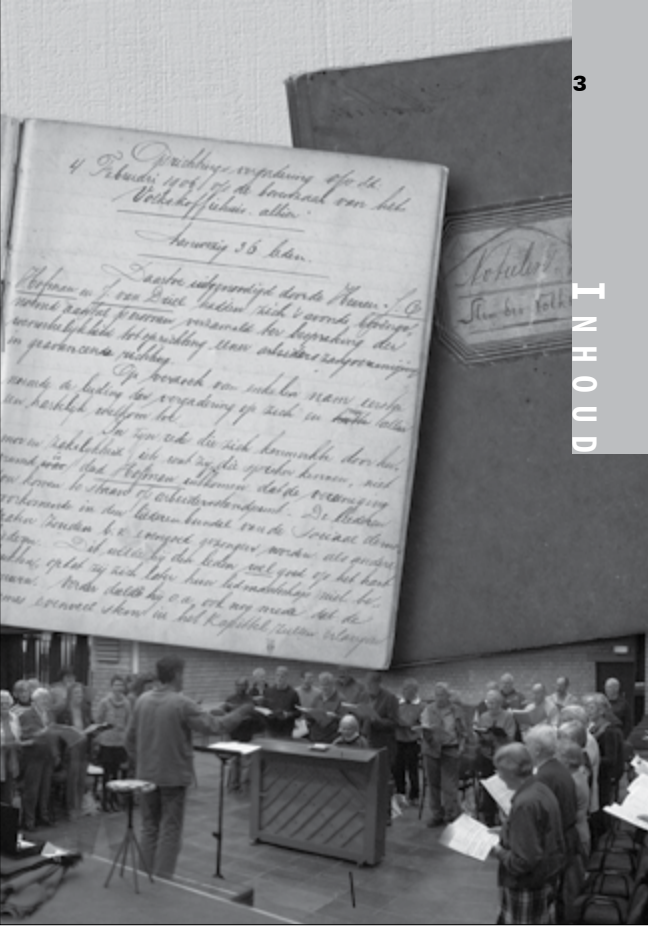
Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag op 3,5" diskette of per e-mail: [info@histvervlaardingen.nl](mailto:info@histvervlaardingen.nl) t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992  
© Historische Vereniging Vlaardingen  
Niets van deze uitgave mag worden vernieuwvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: [www.hvv-vlaardingen.nl](http://www.hvv-vlaardingen.nl)  
E-mail: [info@hvv-vlaardingen.nl](mailto:info@hvv-vlaardingen.nl)

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

De oprichtingsakte van De Stem des Volks. Honderd jaar later repeteert het koor als Gemengd Rijnmondkoor in het Kerkcentrum Holy.



Redactioneel 5

Kroniek van een zangvereniging:  
100 jaar Gemengd Rijnmondkoor, voorheen De Stem des Volks  
Bert van Dijk 6

Zingen achter het rode vaandel  
Herman van der Lee 19

Van Strijdlid tot Matthäus Passion,  
van De Stem des Volks tot Gemengd Rijnmondkoor  
Bert van Dijk 41

50 jaar dirigenten van het Gemengd Rijnmondkoor  
Bert van Dijk 46

3

INHOUD



**LIEVREDOOR**  
Antiquariaat en boekhandel

In- en verkoop  
van oude, curieuze,  
verzamelw aardige  
en antiquarische  
boeken

Hoogstraat 53 - 3131 BL Vlaardingse  
Telefoon (010) 434 71 52  
E-mail: [lievreedor@freeler.nl](mailto:lievreedor@freeler.nl)

Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag  
van 12.00 tot 17.00 uur

ECHTE VLAARDINGERS  
KOPEN HUN TAPIJT BIJ:

# Hofman

===== *stoffering*

Kuiperstraat 39b  
3131 CH Vlaardingen  
Tel/fax: 010-4351073



**EEN UITERST BETROUWBAAR EN  
VAKKUNDIG ADRES**

TAPIJT - GORDIJNEN - VINYL  
ZONWERING - LAMINAAT

# HISTORISCH GEZIEN



**4 ETAGES  
MET LIFT**

- WONEN
- SLAPEN
- KINDER
- MEUBELEN
- ACCESSOIRES
- MODE
- KADO'S

**het waagat**

Markt 57  
Vlaardingen  
010 - 434 99 89

woon-ideeënwarenhuis

Waal even binnen...

 **De Witte**  
GARANTJEMAKELAARS

Korte Hoogstraat 4a  
3131 BK Vlaardingen  
Tel. 010 - 434 38 44

  
**NVM**

**BLOEMDECOR**



- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken
- Verhuur van groendecoratie,
- o.a. palmen, ficussen, etc.

  
**JAC VERKUIL**

Bloemsierkunst Jac. Verkuil  
Markgraafaan 135  
3131 VL Vlaardingen

Tel: 010 - 434 37 04  
Fax: 010 - 434 36 98

# Jubileum

Een bijzondere uitgave van Tijd-Schrift, ditmaal. Voor u ligt een jubileumboek van het tegenwoordige Rijnmondkoor. Honderd (!) jaar geleden werd vanuit de arbeidersbeweging het koor 'De Stem des Volks' opgericht met als doel "Het bevorderen der zangkunst in 't bizonder en die der Arbeidersbeweging in het algemeen." In het vroege bestaan van het koor stonden derhalve vooral socialistische strijdlieden op het repertoire. Later is men overgegaan op klassieke werken, waarvan de Matthaüs Passion toch wel het belangrijkste is. Dankzij dit koor en zijn dirigenten is er een 'Matthaüs-traditie' in Vlaarding en ontstaan.

In 1967 was het afscheid van de 'rode familie' met de naamswijziging naar 'Gemengd Rijnmondkoor Vlaardingen' een feit. Maar het (rode) bloed kruipt waar het niet gaan kan: de historische banden met het socialisme zijn toch nooit helemaal vergeten. Gelukkig niet, want dat heeft er toe geleid dat de geschiedenis van dit voor Vlaardingen belangrijke koor ook vanuit het perspectief van de arbeidersbeweging beschreven kon worden. Koorlid Bert van Dijk is de (kranten)archieven ingedoken en heeft in een drietal artikelen een kroniek van het koor opgesteld en verschillende aspecten van het koorleven nader belicht. De tweede schrijver, Herman van der Lee, is voor de leden van de HVV geen onbekende, omdat hij al diverse malen over verschillende aspecten van de geschiedenis van de arbeidersbeweging in Vlaardingen heeft gepubliceerd. Van der Lee beschrijft in dit jubileumboek de geschiedenis van De Stem des Volks mede aan de hand van de bewaard gebleven notulen van de bestuursvergadering van 'De Stem'.

Het is al met al een meer dan dubbeldikke uitgave geworden, een honderdjarige waardig! Dat is mogelijk gemaakt door de financiële steun van het Prins Bernhardsfonds, de Stichting Volksgebouw Vlaardingen en het Gemengd Rijnmondkoor zelf.

Namens de Historische Vereniging Vlaardingen: van harte gefeliciteerd!

Eric van Rongen  
*eindredacteur*



# Kroniek van een zangvereniging: 100 jaar Gemengd Rijnmondkoor, voorheen De Stem des Volks

Bert van Dijk

**Honderd jaar lijkt voor sommige huidige koorleden nog niet eens zo lang geleden. Zij hebben een heel eind van die honderd jaar meegemaakt! En toch kunnen we ons die wereld van begin 1900 nog nauwelijks meer voorstellen.**

Om wat te noemen: in 1906 werd het beroemde leesplankje met Aap, noot, Mies, Teun, vuur, Gijs enz. als onderwijsvernieuwing ingevoerd. Het minimumloon bedroeg ca. zeven gulden per week, of zo’n 10 cent per uur; men rekende nog in halve centen. De arbeiders-huisjes in straatjes en stegen zaten tjokvol grote gezinnen; zonder electriciteit en zonder een ‘trekplee’. Er heerste grauwe armoede en er was veel alcoholisme. Nog heel weinig fietsen op straat, een doodenkele auto. Wel ratelenden paardenwagenwielen over de kinderkopjes en er lagen ‘paardenvijgen’ op straat, met daarin rondpikkende mussen. En alle ‘gewone’ mannen en alle vrouwen, rijk en arm, hadden geen stemrecht. Alleen mannen die konden aantonen voldoende belasting te hebben betaald, mochten stemmen voor parlement en gemeenteraad.

Toen het koor al ruim tien jaar bestond, in 1917, kregen eerst alle mannen van 25 jaar en ouder kiesrecht. Twee jaar later kwam het algemeen kiesrecht. De vrouwen - ook van 25 jaar en ouder- konden zo voor het eerst in 1922 mee gaan stemmen.

De emancipatie van de arbeiders stond nog in de kinderschoenen. Nauwelijks een vakbond die het voor hen opnam en nog geen enkele loonbescherming dan wel rechtspositie, zoals nu vastgelegd in CAO’s. Het moest allemaal nog bevochten worden. En ook nog twee wereldoorlogen te gaan! Van het verleden van het koor kun je in 2006 dan ook inderdaad haast geen voorstelling meer maken.

## De oprichting van De Stem des Volks in Vlaardingen

De eerste bladzijde van het eerste notulenboek (zie voorblad) begint zo:  
*“Oprichtingsvergadering dd: 4 Februari 1906 op de bovenzaal van het Volkshof-fiehuys alhier.*

*Aanwezig 36 leden*

*Daartoe uitgenodigd door de Heeren J.O. Hofman en J. van Driel hadden zich ’s avonds bovengenoemd aantal personen verzameld ter bespreking der wenselijkheid tot oprichting eener arbeiderszangvereniging in geavanceerde richting.*

*Op verzoek van enkelen nam eerstgenoemde de leiding der vergadering op zich en riep allen een hartelijk welkom toe.*

*In zijn rede die zich kenmerkte door humor en zakelijkheid (iets wat zij die spreker kennen, niet vreemd is) deed Hofman uitkomen dat de vereniging zou komen te staan op arbeidersstandpunt. De liederen voorkomende in den liederenbundel van de Sociaal democraten zouden b.v. evengoed gezongen worden*



*als andere liederen. Dit wilde hij den leden wel goed op het hart drukken, opdat zij zich later hun lidmaatschap niet berouwen. Verder deelde hij o.a. ook nog mede dat de dames evenveel stem in het Kapittel zullen erlangen.....”*

Artikel 2 van de statuten gaat luiden: “Het doel der Vereeniging is: Het bevorderen der zangkunst in ‘t bijzonder en die der Arbeidersbeweging in het algemeen”. De arbeidersbeweging wilde haar stem laten horen - de stem des volks - in de sociaal-economische lands-politiek en dus ook stemrecht hebben uiteraard, voor man en vrouw. Het vrouwenkiesrecht werd alvast bij monde van het duo Hofman-van Driel bij de vereniging ingevoerd - er werd al jaren door feministen gevochten voor het stemrecht van vrouwen - en daarom vroegen zij staande de vergadering of enkele dames zich kandidaat wilden stellen voor het voorlo-pige bestuur. Als repetitieavond werd vastgesteld: woensdagavond van acht tot tien uur.

Een van de eerste feestavonden wordt op zaterdag 6 februari 1909 georganiseerd ter herdenking van het 3-jarig bestaan en wel in de zaal Harmonie aan de Schiedamscheweg, in samenwerking met de arbeiders- muziekvereniging Voorwaarts, de Humorist N.G. Sau-vlet en de Declamator C.P. Martens, beiden uit Rotterdam. Op deze avond wordt het Vaan-del van het koor onthuld en worden onder meer gezongen de liederen ‘Morgenrood’, het ‘Vaandellied’ en de ‘Kiesrechtmarsch’. Na afloop bal met balletmeester M. Brand. “Sterke dranken zullen niet verkrijgbaar worden gesteld en het roken gedurende de uitvoering is ten strengste verboden,” staat er op het affiche.

## Oudste krantenbericht

Het oudste krantenbericht in het gemeentearchief over De Stem des Volks is een bericht van de Nieuwe Vlaardingsche Courant over het eerste jubileumfeest op 8 februari 1911: “In de zaal ‘Harmonie’ vierde Zaterdagavond de Zangvereniging ‘De Stem des Volks’ haar vijfjarig bestaan, met medewerking van de Arbeiders Muziekvereniging ‘Voorwaarts’. De heer J. van Driel als voorzitter, gaf een kort overzicht van de afgelopen vijf jaar. De zang-vereeniging, onder leiding van haar directeur, den heer M. Groeneveld, voerde op keurige wijze enkele zangnummers uit. De heer W. Drop hield een feestrede. Het bal, onder leiding van den balletmeester, den heer J. Krommenboek, trok velen aan, waartoe de mutsen, rateleers en andere rariteiten veel bijdroegen aan de reeds opgewekte stemming, terwijl de heer D.M. van den Heuvel een elk de gelegenheid bood zich te voorzien van gebakjes, chocolade e.a.”

“Mogen we de bestuurders van ‘de Stem’ voor ‘t vervolg in overweging geven de execu-tanten achter gesloten scherm op te stellen en te laten afgaan, dan zal de orde, welke zij blijkens hun algemene bepalingen, zo gaarne gehandhaafd zien, er zeker bij winnen.”

Kortom, ‘t werd een rotzooitje. Maar wel het vitale begin van de honderd jaar die het koor nu bestaat.

## Het 12 1/2-jarig bestaan in 1919

“De zangvereniging ‘De Stem des Volks’ herdacht Zaterdagavond in de zaal ‘Harmonie’ op feestelijke wijze haar 12 1/2-jarig bestaan. Na eenige goed gekozen inleidende woorden door den voorzitter den heer C. Hartman, zong de jubileerende vereniging op verdienste-lijke wijze een viertal liederen.

De heer J.C. Hoorweg hierna als feestredenaar optredende, (.....) ging in z’n herinnering

terug naar de nu afgelopen jaren. Hoe ‘De Stem’ op concoursen menigmaal gelauwerd uit den strijd is gekomen, en zij de arbeidersbeweging hier met haar strijdzangen talrijke malen heeft aangevuurd ( .....). En vol vuur betoogde hij nog: “Evenals Dr. Kuiper in 1903 en later, tracht nu Ruys de Beerenbrouck op te treden als verdelger der S.D.A.P. en der moderne Arbeidersbeweging. Het Kuiperregime is evenwel daarna gewroken, en evenzoo zal het ook dezen tegenwoordigen dictator vergaan.”

En hij eindigt met de volgende versregelen:

“Niet met de wapenen der barbaren, met kruit of degen kampen wij.

Het geesteszwaard der vrijheidsscharen brengt steeds de zege aan ons zij”.

Tot slot dezer feesatavond was er bal, onder leiding van den heer W. Berveling.

“ ‘De Stem’ heeft haar koperen feest waardig herdacht; dat zij eenmaal ook het zilveren moge vieren!”

### 1931: 25 jaar Stem des Volks.

Met de orde is het intussen kennelijk goedgekomen en het zilveren feest is ook gehaald, maar dan zitten we al in 1931. Bij dit 25-jarig jubileumfeest, waarbij de voorziter P. van Berkel er nog eens aan herinnert hoe het koor in 1912 in Hellevoetsluis nog “op een regen van stenen en straatvuil (= paardenvijgen) werd onthaald” is de burgemeester van Vlaardingen aanwezig en wordt door tal van verenigingen acte de presence gegeven, zoals door het Chr. Mannenkoor De Lofstem, het Dameskoor Euphonia, het Mannenkoor Orpheus, de Chr. Zangvereniging Excelsior enz., waaruit blijkt dat de arbeidersbeweging intussen een geaccepteerd maatschappelijk verschijnsel is geworden en de arbeidersemancipatie een erkende zaak is. Maar we zijn dan wel al een kwart eeuw verder.

Uiteraard waren er ook delegaties vanuit de ‘Rooie Familie’: van de S.D.A.P., de voorganger van de Partij van de Arbeid, de VARA, de AJC - de Arbeiders Jeugd Centrale -, de Bond van Arbeiderszangverenigingen e.d.

Op het programma van het jubileumconcert stonden onder andere, behalve de Strijdmarsch der Arbeiders, het Beati Mortui van Mendelssohn en het Ave Verum van Mozart. Hieruit blijkt dat de Vlaardingse ‘Stem des Volks’ zich ook liet leiden door het in de loop van de twintiger jaren gegroeide adagio van de Bond van Arbeiderszangverenigingen: een arbeiderszangvereniging heeft twee taken: niet alleen meewerken aan de bevordering van het socialisme, maar ook aan de muzikaal-kunstzinnige vorming van de arbeiders. In de Socialistenmars wordt gezongen: “Al geesteslicht, al wetenschap, zij aan het zwoegend volk gegeven!”<sup>1</sup>

Weer vijf jaar later, in 1936, wordt het jubileumconcert geopend met het zingen van Morgenrood, maar verder is het gevuld met De eerste Walpurgisnacht van Mendelssohn, de Weltliche Kantate van Mozart, Schön Ellen van Max Bruch en sluit het orkest af met de Jubelouverture van Von Weber. Het koor telt dan honderd leden en is daarmee het grootste koor van Vlaardingen. Eén van de sprekers, T. de Bruijn, voorheen een rechtgeaard Oranjeklant, zoals hij zelf zegt, maar nu sprekend namens de S.D.A.P., had zich enige jaren geleden opgewonden over het feit dat een ‘rooie’ zangvereniging de brutaliteit had gehad



om aan het zangconcours van Vlaardingen-Ambacht mee te doen en om er ook nog met de eerste prijs van door te gaan! Lof werd toegezwaaid aan de directeur-dirigent Chris van Beek.

Net vóór Duitsland Nederland binnenviel en Rotterdam werd gebombardeerd, werd in april 1940 nog een feestconcert gegeven ter ere van het 12 1/2 jarig ‘directeurschap’ van Chris van Beek, de gewaardeerde en geliefde dirigent van De Stem des Volks. Voor de pauze werden, naast een aantal liederen, Beim Sonnenuntergang van de Deense componist Niels Gade en Gruss an die heilige Nacht van Max Bruch ten gehore gebracht. En na de pauze kwam Die Tageszeiten van Georg Philipp Telemann.

De recensent eindigt zijn verslag met: “De stijlvolle uitvoering van gisteravond heeft de allerbeste verwachtingen voor de toekomst in zich”. Enkele weken later echter zag die naaste toekomst er heel anders uit.

### De oorlogsjaren ‘40-’45

De Duitse zusterbond, ‘die Deutsche Arbeiter Sängerbund’, had zich al, voordat zij door de Nazi’s in 1933 werd overgenomen, genoodzaakt gevoeld de partiturenbibliotheek, haar nagelaten door de musicoloog Siegfried Ochs, in veiligheid te brengen bij de Bond van Arbeiderszangverenigingen in Amsterdam. Hierdoor kreeg deze de beschikking over een prachtige verzameling met voor de Bond vaak te dure klassieke partituren, waarvan zij een nuttig gebruik wist te maken ten behoeve van de zangverenigingen in den lande.

Maar goed, mede door deze ervaring, was het bestuur van de Bond zich ervan bewust dat ook hier de Arbeiderszangverenigingen wel door de Duitse bezetters en de N.S.B. zouden worden overgenomen om ze voor nationaal-socialistische propagandadoelen in te schakelen.

In de loop van 1941 adviseerde de Bond daarom de verenigingen met een geheime circulaire, die overigens toch in handen viel van de Gestapo, om absoluut niet mee te werken aan nazi-propaganda.

Toen even later de Kulturkamer werd ingesteld, waarbij onder meer alle verenigingen op cultureel gebied zich moesten aanmelden om hun activiteiten te kunnen voortzetten, die uiteraard voortaan door de Kulturkamer zouden worden gestuurd en gecontroleerd, besloten verreweg de meeste arbeiderskoren het zingen te staken. Om dit niet op ‘provocatie’ van de Duitse autoriteiten te laten lijken en er bovendien voor opheffing van de verenigingen toestemming van de Duitsers nodig was, adviseerde het Bondsbestuur de verenigingen om de koorleden en bloc te laten bedanken als lid van hun plaatselijke ‘Stem des Volks’.

De verenigingen bleven dus juridisch wel bestaan, er kwam alleen niemand meer opdagen om te zingen. (Bij sommige verenigingen bleven de leden toch heimelijk hun contributie betalen om hun dirigent in leven te houden!)

Mei 1945 werd de verenigingen weer nieuw leven ingeblazen en eind 1945 waren al negentig koren ‘Stem des Volks’, met samen meer dan 5000 leden, weer aan het zingen. En dus ook ‘de Stem’ van Vlaardingen!

### De na-oorlogse tijd: 1945 –1967

Op 3 december 1945 concerteerde De Stem des Volks weer, onder leiding van Jan Righarts

in de Harmonie. Zij zong het Morgenrood en dominee de Wijs sprak over Socialisme & Christendom. Ook Naastenliefde van Brandts Buys werd gezongen en het Ave Verum Corpus van Mozart en tot slot het Halleluja van Händel.

Bij het 40-jarig jubileumconcert, maart 1946, werden dezelfde stukken gezongen, naast een gedeelte uit de Jahreszeiten van Haydn en “een tweetal orgelnummers uitgevoerd door den heer Van der Heul”, waarvan een van J.S. Bach. Bovendien werden nog eigen composities van de dirigent Jan Righarts ten gehore gebracht. Een uitgebreid programma dus, zo kort na de herstart van het koor na de bevrijding. Overigens vond de recensent dat Righarts “sterk modern georiënteerd is” en “hij kan het wel maar zijn componistische capaciteiten zijn nog beperkt”.

**De Nieuwe Tijd**

Men verwachtte dat na de oorlog alles anders zou worden, maar de vooroorlogse verhoudingen werden snel weer opgepakt en gingen nog jarenlang gewoon door. Toch was er wel wat veranderd: de PvdA, onder aanvoering van Willem Drees, leidde intussen het land. Er waren veel handen nodig voor de wederopbouw en de schaarste aan arbeid en kapitaal maakte overleg nodig op het hoogste niveau tussen regering, vakbonden en werkgevers. Er kwamen CAO’s om de rechtspositie van de arbeiders te regelen en nog een heel pakket sociale wetten. En er kwamen regels voor de veiligheid op de werkplek. Kortom, de arbeidersbeweging had veel bereikt en de tijden waren veranderd, zonder dat de mensen het zich bewust waren.

Bij de receptie ter ere van het 45-jarig jubileum in 1951 deelt de voorzitter, de heer G. van Vliet, mede, dat de arbeiderszangvereniging De Stem des Volks voor het eerst toestemming heeft gekregen om haar jubileumconcert, in april, uit te voeren in de Grote Kerk op de Markt!

Een groot aantal afvaardigingen van allerlei organisaties, zowel uit Vlaardingen als van ver daar buiten, kwam het bestuur feliciteren. En de eigen feestcommissie bood het bestuur zelfs een piano aan, die direct dezelfde avond op het feest in de Harmonie werd uitgetoond. En hoewel meerdere sprekers het koor aanraadden toch vooral de strijdlieden niet te vergeten, vroeg men ook “veel aandacht te schenken aan een meer culturele vorm van zangbeoefening.”

Het repertoire van de ‘Stem’ was ondertussen al steeds meer opgeschoven in de richting van de klassieke oratoriummuziek, wat trouwens overal in het land gebeurde.

**De Matthäus Passion in Vlaardingen**

In 1954 besloten de leden in een buitengewone ledenvergadering, op verzoek van de Culturele Kring Vlaardingen, hun medewerking te verlenen aan de uitvoering van de Matthäus Passion van J.S. Bach, tezamen met het protestants-christelijk koor Excelsior en het katholieke koor St.Cecilia. De Matthäus Passion werd uitgevoerd onder auspiciën van de kortelings opgerichte Culturele Kring Vlaardingen.

Op de receptie ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum op 4 februari 1956 werd dit nog eens extra gememoreerd: ‘De Stem’ had voor het eerst het jaar daarvoor, samen met andere koren, de Matthäus Passion uitgevoerd. De voorzitter van de ‘Stem’, de heer L. Jungerius, pleitte voor samenwerking van de omliggende gemeenten op cultureel terrein en voor een regionaal orkest. Mevrouw De Vries-van der Spek, sprekend namens de Vrou-

wengroep van de PvdA, deed een dringend beroep de strijdlieden toch niet te vergeten! Waarop de dirigent, de heer P. Struijk, reageerde met: “dat men deze alleen kan en moet zingen als men deze werkelijk beleeft aan de hand van de tekst”.

De Matthäus-uitvoering van 1955 zou het begin worden van een traditie. Aanvankelijk deed de ‘Stem’ elk jaar mee, onder eindverantwoordelijkheid van de Culturele Kring. Maar al na drie jaar werd de gehele verantwoordelijkheid naar de samenwerkende koren zelf geschoven. Men richtte toen een J.S. Bachstichting op, voor het projekt Matthäus Passion, maar het mocht niet baten. In de praktijk kreeg de ‘Stem’ toch alles op haar bord. De Stem des Volks besloot in 1959 dan ook voortaan de hele verantwoordelijkheid voor uitvoering en financiering van de Mathaüs op zich te nemen en werd daarmee de enige drager van de Matthäus Passion-traditie in Vlaardingen. De ‘Stem’ beschikte ook over de mogelijkheden daartoe: een groot koor, een enthousiast bestuur en een ambitieuze, bekwame dirigent. (Sinds 1974 wordt de ‘Matthäus Passion’ eens in de twee jaar uitgevoerd, mede als gevolg van verminderde subsidies en gestegen kosten voor solisten en orkest.)

**1960: Piet Struijk vijf jaar dirigent**

Het lustrum werd gevierd met een gevarieerd concertprogramma. Het koor zong stukken van Brahms, Gounod, Verdi en een heuse Italiaanse coloratuursopraan, Maria dalla Spezia uit Milaan, zong onder meer Violetta uit La Traviata. Kortom, het werd een groots feest.

Er traden trouwens later wel meer ‘diva’s’ samen met het koor op, zoals Christina Deutekom, Caroline Kaart, Jenny Veeninga en de bas Robert Holl.

**Naamsverandering**

Ondertussen drong zich de identiteitsvraag steeds meer op: wat zijn we nou? Een socialistisch strijdliedenkor of een oratoriumkor? Bovendien was er het praktische probleem, dat er veel zangers nodig waren om de ‘Matthäus’ uit te kunnen voeren. En zo werd in een buitengewone ledenvergadering in september 1967 definitief besloten tot een andere koers, onder een nieuwe naam: een zangvereniging, die mooie koormuziek uitvoert en toegankelijk is voor alle gezindten uit de hele regio, onder de nieuwe naam: Gemengd Rijnmondkoor Vlaardingen!

Het voorjaarsconcert van 1968 - het symbolische beginjaar van de nieuwe tijd in de West-Europese cultuur! - bracht De Stem des Volks dus voor het eerst uit onder haar nieuwe naam: Gemengd Rijnmondkoor Vlaardingen. En het jaar daarop, in 1969, kon voor het eerst weer na een lange restauratietijd gezongen worden in de Grote Kerk op de Markt. Het werd een grootse Mattheusuitvoering, met solisten als Caroline Kaart, Jenny Veeninga en Robert Holl en de koren van Katharina Verhoeff-Torn, en Piet Struijk uiteraard op de bok, die overigens na zo’n uitvoering een paar kilo was afgevallen, vertelde hij eens. Het koor telde nu zo’n honderd leden. Niet genoeg, volgens Piet Struijk, het moesten er minstens honderdveertig zijn, vond hij.

In die beginjaren ’70 werd eens per jaar een korenconcert georganiseerd in de Stadsgehoorzaal, onder de naam Vokaal ’70, ’71 enz., waarbij het Gemengd Rijnmondkoor uiteraard ook van de partij was.

1971: Vertrek uit het Volksgebouw

In januari 1971 vertrok het Gemengd Rijnmondkoor, voorheen De Stem des Volks, uit het Volksgebouw. De vijfenzestigjarige band met de socialistische volksbeweging werd hiermee definitief doorgesneden. Het koor verhuisde naar de aula van de Albert Schweitzer-school - dat zal Piet Struijk, als vereerder van Albert Schweitzer, deugd hebben gedaan! - waar voortaan elke woensdagavond van acht tot tien uur werd gerepeteerd.

Een paar jaar later verhuist men naar een betere behuizing: de zaal Harmonie van de Stadsgehoorzaal, die vele jaren lang het nieuwe vaste honk voor het Gemengd Rijnmondkoor zal zijn. En er kwam ook een prachtige vleugel voor Piet Struijk, dankzij duizend gulden van het Anjerfonds.

Bij de dodenherdenking van 4 mei 1974 werd door het Rijnmondkoor in de Heilige Geestkerk het Requiem van Giuseppe Verdi gezongen “met groot orkest! Entree f 7,50”. Ook Caroline Kaart en Jenny Veeninga waren weer van de partij.

En op 10 december 1977 een kerstconcert in de Grote Kerk op de Markt. Voor de pauze worden stukken uit Bach’s Weihnachtsoratorium gezongen en na de pauze stukken van Mozart en Händel. De recensent is lovend.

Vertrek van Piet Struijk.

1983 wordt een crisisjaar, zo niet een rampjaar. Pas laat wordt bekend dat de gemeente toch nog subsidie zal verlenen voor de Matthäus Passion. Maar dan komt het bericht dat Piet Struijk door een hartinfarct is getroffen. Hij zal minder moeten gaan werken. Daardoor vallen inkomsten voor hem weg. Andere koren gaan hem meer betalen, maar het dagelijks bestuur van het Gemengd Rijnmondkoor wil, na rijp beraad, de contributie niet verhogen om salarisverhoging te kunnen betalen. De koorleden willen Piet absoluut behouden, maar



Lenie Prins

dan blijkt er ook al enige tijd frictie te bestaan tussen dirigent en enkele bestuursleden over de repertoirekeuzen. Piet vindt dat zijn visie, zijn artistieke, zijn gezag al enige tijd in het geding is. En nu men ook niet méér wil betalen, valt zijn besluit: hij vertrekt.

In een roerige, emotionele algemene ledenvergadering verwijten koorleden het bestuur verkeerde, eigenmachtige beslissingen te hebben genomen, zonder de leden te raadplegen. Daarop besluiten voorzitter en secretaresse hun functie neer te leggen; zij zeggen ook stante pede hun lidmaatschap op en verlaten de vergadering. Het koor zit opeens zonder dirigent en zonder bestuur.

Gelukkig wil Piet Struijk het nieuwe bestuur wel helpen een nieuwe dirigent te vinden en wordt er later in pais en vree afscheid genomen van de man die 29 jaar met hart en ziel voor het koor had gestaan en het tot grootse prestaties had gebracht.

In datzelfde jaar, 1983, neemt Cor de Haan de directie van het koor van Piet Struijk over. Hij wil graag bij de koorrepetities ook een pianiste hebben, zodat hij zijn handen vrij krijgt om zich volledig op het koor te kunnen richten. Na de nodige aandring van zijn kant wordt per 1 januari 1986 Magdalena Prins vast aangesteld. Zij begeleidt het koor nu dus ook al weer ruim 20 jaar, en niet alleen op repetitie-avonden, maar ook wel bij concerten en in het Zonnehuis, wanneer daar delen van de Mathäus door het Rijnmondkoor worden gezongen. Maar een microfoon krijgt Cor niet; “Da’s niet nodig”, zei de voorzitter.

Cor de Haan voert het ‘inzingen’ in, warming-up van de stem, voordat het echte zingen begint. “Wat een onzin”, denkt menig een, “daar kom ik niet voor! Hup, zingen! En niet van dat gedoe, asjeblijft”. Maar ‘t helpt wel! Zingen is per slot van rekening een soort sport en daar doen ze ook niet voor niets aan warming-up van de spieren.

Een andere vernieuwing die Cor ingevoerd wilde zien, was dat ieder koorlid z’n eigen klavieruittreksel van het hele muziekstuk had, maar dat heeft nog jaren geduurd voor het zover was. De gewoonte was dat elk koorlid alleen een uittreksel kreeg van zijn of haar te zingen partij. Deze uittreksels werden vroeger geleverd door de Bond van Arbeiderszangverenigingen. Zo wist men de kosten voor de koorleden zo laag mogelijk te houden. Maar men kreeg de muziek niet mee naar huis! De bibliothecaris van het koor, tevens bestuurslid, maakte voor ieder een map klaar, die bij aanvang van de repetitie-avond werd uitgereikt en aan het eind van de avond weer werd ingeleverd bij de bibliothecaris. Voor de concertuitvoeringen werden de te zingen partijen weer overgepakt in zwarte siermappen. Al het werk dat hiermee gemoeid was, werd jarenlang gedaan door Rie de Graaf, die zo’n 30 jaar deel uitmaakte van het bestuur. Tevens besteedde zij destijds veel tijd en handenarbeid aan de concertjaponnen voor de dames. Nu doet zij, net als vroeger, nog steeds de presentie-administratie.

In het eerste concert onder leiding van Cor de Haan in 1984 wordt de Chorphantasie Opus 80 van Ludwig van Beethoven gezongen en het populaire Die Jahreszeiten van Haydn.



Miep d’Archard en Rie de Graaf (rechts)



**80 jaar: de leeftijd van de zeer sterken!**

Op 4 oktober 1986 wordt het 80-jarig bestaan van het koor gevierd met een concert in de Lijnbaanhal. Op het programma staan werken van Verdi, Mascagni en Von Flotow. Anja Brands en Sari Brobbel, sopranen uit het koor, zongen nu als solisten de sterren van de hemel. En Renate Kruit, die het jaar daarvoor bij het Matthäus-Passion-concert zomaar uit het publiek naar voren kwam om de alt, die niet was komen opdagen, te vervangen, was ook weer van de partij. Ondanks de ‘bouwkundige ambiance’, werd het een zeer geslaagd concert. “Wil men ooit een 100-jarig bestaan kunnen vieren, dan zal een jongere generatie moeten aantreden, voordat bloedarmoede deze fijne vereniging velt”, schrijft de krant Groot-Vlaardingen bij het 80-jarig bestaan.

In 1982 had het koor nog 109 leden, maar begin 1990 was het aantal gezakt tot een dieptepunt van 72 koorleden. Reeds vele jaren schommelt het ledental tegenwoordig om de 85, waarvan 2/3 woonachtig is in Vlaardingen en 1/3 uit de rest van de Rijnmondregio komt, van Krimpen a/d IJssel tot Spijkenisse en van Capelle tot aan Naaldwijk toe.

In de laatste decennia van de vorige eeuw wordt het koorzingen kennelijk minder interessant, gezien de minder geworden aandacht van de pers voor koorconcerten. Toch is het zo dat het zingen in een koor, als hobby, in Nederland de tweede plaats inneemt, na het voetballen.

In 1988 worden de Messa di Gloria van Bellini en de Krönungsmesse van Mozart in de Heilige Geestkerk uitgevoerd.

Nadat het gemeentebestuur eerder dat jaar had meegedeeld dat zij het subsidiëren van de passie-concerten niet langer wilde voortzetten, kregen het Gemengd Rijnmondkoor en het

Toonkunstkoor eind 1988, mede als gevolg van het protest van de besturen van de koren en dat van de dirigenten zelf, van wethouder Maarleveld te horen dat de subsidie voor de Johannes- en de Matthäus Passionuitvoeringen voor de jaren ’89 en ’90 nog zouden worden toegekend, maar dat daarna niet meer op gemeentesubsidie voor de concerten gerekend moest worden. Dit betekende een ernstige bedreiging voor de Matthäus Passion-traditie van Vlaardingen. Gelukkig is het Fonds Schiedam-Vlaardingen en Omstreken te hulp gekomen en dat steunt deze traditie tot op de huidige dag.

Op de ledenvergadering van 1989 komen de twee zielen in de ene borst van het koor weer eens naar boven in een ingezonden brief: “Ik ben het absoluut oneens met de keuze van de muziek; artikel 1.3 van het reglement bepaald, dat we een voortzetting zijn van de ‘Stem des Volks’ en we hebben nu al 2 missen in de map! Er is genoeg neutrale mooie muziek”. Uit een enquête onder de leden bleek toch 55% voor het uitvoeren van oratoria e.d. in hun geheel te zijn en 45% wilde stukken uit opera’s, operettes, musicals e.d.

In het voorjaar van ’92 worden van Amadeus Mozart de Messa Longa en Thamos, König in Aegypten in de Grote Kerk gezongen met o.a. de alt Renate Kruit. Ze was dus na zes jaar weer even terug in Vlaardingen; toen was ze nog student, maar nu kwam ze uiteraard als professional. En Sari Brobbel, van het Rijnmondkoor, zong als soliste de sopraanpartijen.

In 1994 volgt dan Semele, een opera van Händel, in de Grote Kerk, uitgevoerd in concertvorm. Anja Brands, eveneens een sopraan van het koor, vertolkte als solist de hoofdpersoon Semele en “weet tot tranen toe te ontroeren” kopt de krant. Kortom het werd een groot succes.

*De laatste repetitie-avond in de zaal Harmonie (1993), met Cor de Haan op z’n ‘bok’!*





**Verhuizen en een nieuw begin!**

De zaal Harmonie werd in 1992 gerenoveerd. Het koor wijkt tijdelijk uit naar de kerkzaal van het Leger des Heils, maar als het na de renovatie weer terug keert naar de Harmonie blijkt deze toch te duur geworden en besluit het bestuur, eeuwig geplaagd door geldgebrek, te verhuizen naar de zaal Triangel. Overigens maakt het niet uit of het nu 1906 of 2006 is, altijd wordt er geklaagd over beperkte middelen. In al die jaren zijn er dan ook telkens weer enige enthousiaste dames die loterijen en tombola's op touw zetten "met mooie prijzen", om op deze wijze de verenigingskas wat aan te vullen.

Het onderdak in Triangel blijkt van korte duur, want hier moet men op last van de gemeente eind 1997 ook weer z'n biezen pakken, om zich uiteindelijk in het Kerkcentrum Holy aan de Reigerlaan te nestelen, alwaar het koor tot op de huidige dag elke woensdagavond repeteert.



In 1997 komt niet alleen het bericht dat de zaal Triangel moet worden verlaten, maar wordt het bestuur ook genoodzaakt een nieuwe dirigent te zoeken, die tot vreugde van bestuur en koor gevonden wordt in Toon de Graaf.

En zo wordt met een nieuwe dirigent en een nieuwe locatie weer eens een nieuw begin gemaakt in het dan ruim 90-jaar lange bestaan van het koor. Een nieuw begin en een nieuw geluid, want de dirigent bepaalt niet alleen in hoge mate wát er gezongen wordt, maar vooral ook hðe er gezongen wordt.

Voorjaar 1998 "zingt het Gemengd Rijnmondkoor een Liefdesdrama in de Grote Kerk", volgens de krant dan, n.l. Dido en Aeneas van Henry Purcell en na de pauze het Gloria van Vivaldi.

*Toon de Graaf voor  
het koor in het  
Kerkcentrum Holy.*



*Panoramafoto van het  
komplete koor.*

In 1999, zoals in elk oneven jaar, de Matthäus Passion natuurlijk. De eerste onder leiding van Toon de Graaf.

In 2000 brengt het Gemengd Rijnmondkoor de Carmina Burana, een bij menig koor geliefd werk, waarvan het eerste lied O Fortuna nogal eens gebruikt wordt in TV-clips. Carl Orff schreef de compositie in 1937.

In 2001 gaat het koor voor het eerst op reis naar het buitenland, en wel naar Praag, tezamen met het andere koor van Toon de Graaf, het COV Amicitia uit Uithoorn.

In de basiliek van Praag wordt de Cécilia-mis van Gounod gezongen en het Requiem van Fauré, met begeleiding van het Praags Symfonie Orkest. Het werd een mooi concert, waar best wat meer mensen naar hadden mogen komen luisteren.

Al gauw komt het plan de samenwerking met Amicitia voort te zetten, door voor 2002 de Elias van Mendelssohn te gaan uitvoeren, zowel in Vlaardingen als in Uithoorn, met begeleiding van het 50 musici sterke Nederlands Promenade Orkest. Ook dat worden pracht-uitvoeringen!

En dan besluiten beide koren in 2005 opnieuw gezamenlijk op stap te gaan. Dit keer naar Leipzig, de stad van Bach. Het Requiem van Fauré staat weer op het programma en de Lente uit de Die Jahreszeiten van Haydn. Er is mooi gezongen, zeker, maar doordat in Leipzig ook een internationale lustrummuziekweek aan de gang was ter ere van Johann Sebastian Bach, trok het Nederlandse koorconcert weinig toehoorders aan.

Ondertussen gingen de Matthäus Passion-concerten in de Grote Kerk op de Markt in Vlaardingen natuurlijk gewoon door: 1999, 2001, 2003, 2005 en straks 2007, 2009...enz.

**Eeuwfeest**

Het 100-jarig bestaan van het koor wordt in 2006 gevierd met een concert in de eeuwen-oude en intussen zo vertrouwde en geliefde Grote Kerk, met zijn voortreffelijke akoestiek.

De werken die worden uitgevoerd zijn een aaneenschakeling van werken door de jaren heen; het Morgenrood (gezongen bij Piet Strijk en bij zijn voorgangers), de Messa di Gloria van Puccini (al eerder uitgevoerd bij Piet Struijk en Cor de Haan), de Walpurgisnacht van Mendelssohn (voor het eerst uitgevoerd in 1936) en enkele stukken uit Dido and Aeneas van Purcell (het eerste werk dat Toon de Graaf instudeerde met het koor.).

Het koor gaat in september een 'aangekleed' boottochtje maken op Maas en Merwede naar Slot Loevestein en Gorinchem. Wanneer die boottocht gehouden wordt, is het koor de Koninklijke Erepenning rijker. Deze zal op 8 februari worden uitgereikt door burgemeester Tjerk Bruinsma van Vlaardingen.

Ook het eerste exemplaar van deze uitgave van de Historische Vereniging Vlaardingen zal op deze avond, die uiteraard een feestelijk tintje zal krijgen, aan hem worden overhandigd.

Plannen

Zijn er plannen? Ja, natuurlijk zijn er plannen. In 2007 staat de Matthäus Passion weer op de rol voor 31 maart en op 24 november van datzelfde jaar hoopt het koor een Mozartconcert te geven. Toon de Graaf is in 2007 alweer 10 jaar dirigent bij het Gemengd Rijnmondkoor, dat in 2006 begonnen is aan haar tweede centennium! En als het aan het koor ligt komt er in 2008 of 2009 weer een koorreis.

Alhoewel de krant Groot-Vlaardingen zich in 1986 nog afvroeg of het Gemengd Rijnmondkoor de 100 jaar zou halen, kan twintig jaar later worden vastgesteld, dat het koor nog springlevend is!!



Houdt u ook van zingen en vindt u het leuk om grote muziekwerken uit te voeren? Het Gemengd Rijnmondkoor is vooral op zoek naar tenoren, maar ook andere stempartijen zijn van harte welkom! Komt u vrijblijvend eens luisteren en/of meezingen op woensdagavond in het Kerkcentrum Holy, Reigerlaan 47 in Vlaardingen. Er wordt gerepeteerd van 20.00 uur tot 22.00 uur.

Na het Jubileumconcert op 20 mei a.s. gaat het koor het Requiem en de Krönungsmesse van Mozart instuderen voor het concert op 24 november 2007 en in dezelfde periode wordt weer gewerkt aan de Matthäus Passion van Bach voor de uitvoering op 31 maart 2007.

Neemt u wel even van te voren contact op met de secretaris Alies Spliet, zodat op u gerekend wordt (tel. 010-4353492). U kunt ook mailen: alies\_spliet@hotmail.com.

Voetnoten

<sup>1</sup> Ontleend aan: 100 jaar 'De Stem des Volks', van Strijdlid tot Oratorium; Amsterdam 1998.



*Het bestuur anno 2006 met staand vlnr Mart Goedknegt, penningmeester; Jan Visser, voorzitter; Wim Boot, 2e penningmeester; zittend vlnr Wil Hazewindus, PR; Alies Spliet-Dingemans, secretaris; Betty Schippers-Slieker, bibliothecaris.*

# Zingen achter het rode vaandel

Herman van der Lee

Wie in het begin van de vorige eeuw op de gedachte waren gekomen om in het psalmenminnende Vlaardingen liederen te gaan zingen uit de Socialistische Liederenbundel moeten wel grote optimisten geweest zijn. Het bijzondere was ook dat het om een gemengd koor ging. Mannen en vrouwen in één koor, dat was min of meer gedurfd. Aan de oproep van twee voorvechters van de opkomende Moderne Arbeidersbeweging, J.C. Hofman en J. van Driel, om eens te komen praten over de mogelijke oprichting van een rode zangvereniging, gaven 36 belangstellenden gehoor. Zij verzamelden zich in het Volkskoffiehuis op de Hoogstraat, hoek Brede Havenstraat.

De inleiding van Hofman moet wel heel overtuigend zijn geweest, want uit het applaus dat daarop volgde concludeerde hij, dat hiermee tot oprichting was besloten. En niemand sprak hem tegen. Met het kiezen van een naam ging het al even vlot. Het voorstel van Hofman te kiezen voor De Stem des Volks werd met algemene stemmen bekrachtigd. In het conservatieve Vlaardingen, dat nauwelijks één en twintig duizend inwoners telde, was een nieuwe loot aan de stam van de Rode Familie een feit.

Twee stemmingen leverde een voorlopig bestuur op van vijf personen. De dames A. van Bodegom en J.C. Hakbijl en de heren D. van den Berg, J.C. Hofman en J. van Driel konden aan de slag.

De voortvarendheid op deze oprichtingsvergadering kende geen grenzen. Op voorstel van Hofman werd de heer M. Groeneveld voorgedragen als directeur. Hij ging er vanuit dat de aanwezigen hem wel kenden als organist van de Grote Kerk en als directeur van de in 1904 opgerichte mannenzangvereniging Orpheus.

Uit de vergadering werd de heer Scheffers, directeur van de Arbeiderszangvereniging Excelsior uit Schiedam genoemd. Met dertig stemmen ging de voorkeur naar M. Groeneveld. Hofman sloot de vergadering en sprak de hoop uit "dat een ieder flink zal meewerken aan de groei en de bloei van de vereniging en door haar optreden blij zal geven dat zij niet alleen is een STEM DES VOLKS, maar ook een STEM TOT HET VOLK."

De club komt al snel weer bij elkaar. Er is een brief van M. Groeneveld, waarin hij zijn benoeming aanvaardt en zich bereid verklaart, bij wijze van uitzondering, ook op zondag te repeteren.

De contributie wordt vastgesteld op tien cent voor ongehuwden en zeven en een halve cent voor gehuwden. De eerste repetitieavond zal plaats vinden op 21 februari 1906. De zaalhuur, met gebruik van piano, komt uit op vijf en zeventig cent per repetitieavond. De leeftijdsgrens voor aanmelding is voor meisjes 16 jaar en voor jongens 18. Als afronding van alle voorbereidingen worden de Statuten en het Huishoudelijk Reglement aangenomen, waarin als doelstelling wordt omschreven:

“De Vereniging beoogt, naast het dienen der kunst, de koorzang dienstbaar te maken aan de propaganda voor de moderne arbeidersbeweging, zoals deze in ons land op politiek en economisch terrein haar uitdrukking vindt in de Sociaal Democratische Arbeiders Partij en in het Nederlands Verbond van Vakverenigingen.”

Om duidelijk te laten zien “dat wij de Moderne Arbeidersbeweging ondersteunen” wordt besloten de ‘Stem’ te laten fungeren als onderafdeling van de SDAP.

J.C. Hofman en D. van den Berg beschouwen hun taak als volbracht en stellen hun bestuursfunctie ter beschikking. In hun plaats doen C. Burger en F. Lafeber, als secretaris, hun intrede in het bestuur. J. van Driel wordt met algemene stemmen tot voorzitter gekozen.

Het bestaan van De Stem des Volks blijft niet onopgemerkt, want al snel komen er verzoeken binnen om deel te nemen aan zangconcoursen ‘aan de overkant’, op de Zuid-Hollandse eilanden. In de beginjaren wordt vanwege “de jonkheid van de vereniging” van deelname afgezien.

**Het eerste optreden**

De Arbeiders Muziekvereniging Voorwaarts, opgericht op 17 mei 1905, geeft op 14 november 1906 in Excelsior op de Oosthavenkade haar eerste uitvoering. Voorwaarts grijpt op een sympathieke wijze deze avond aan om De Stem des Volks te introduceren in de Rode Familie. Zij geeft de ‘Stem’ de gelegenheid zich voor de eerste maal in het openbaar te presenteren door het koor te laten meewerken aan het programma.

De ‘Stem’ werkt in 1907 voor het eerst mee aan de 1 meiviering van SDAP en Vlaardingse Bestuurders Bond. Nog in hetzelfde jaar worden enkele strijdliederen gezongen op een feestavond van de SDAP en geeft zij samen met de Arbeiders Muziekvereniging Voorwaarts een buitenconcert op het Flardingaveld aan de Hofsingel.

De ‘Stem’ trekt zelfs al spoedig op naar Den Haag, waar zij op 13 september 1908 deelneemt aan een nationale betoging voor het Algemeen Kiesrecht.

Heel bijzonder lezen we in de Kronieken van Vlaardingens dat De Stem des Volks op 15 september 1910 samen met Voorwaarts en met medewerking van de Russische violist Sörmus een uitvoering geven in De Harmonie. Ds A.van der Heijde uit Britswerd spreekt over de toestand in Rusland.

Deze wijze van optreden zet zich in de volgende jaren ongeveer op soortgelijke wijze voort, waarbij eveneens medewerking wordt verleend aan bijeenkomsten van de vakbonden. Er komt ook een zekere regelmaat in het deelnemen aan concoursen, zoals b.v. in Den Briel, Nieuwenhoorn, Gouda, Dordrecht, Charlois. In Lekkerkerk wordt een “welverdiende overwinning” behaald. In Abbenbroek wordt aan de ‘Stem’ zelfs een eerste prijs toegekend.. Ook op Zangersfeesten, georganiseerd door de Bond van Arbeiders Zangverenigingen in Nederland, wordt De Stem des Volks uit Vlaardingens een graag geziene gast, zoals o.a. in Den Haag en Delft.

Er wordt goed op gelet dat deze feesten niet al te ver van huis plaats vinden, want van de schamele lonen kan men zich geen grote uitpattingen veroorloven. De sobere levenswijze, die de arbeiders en hun vrouwen noodgedwongen moeten volgen, wrekt zich ook in het sterk wisselende ledental. Door allerlei tegenspoed zoals werkloosheid en



Propaganda raambiljet uit 1956.

ziekte is er soms zo weinig geld voor het gezin beschikbaar, dat de ontspanning het kind van de rekening wordt. Voor de ‘Stem’ is de contributie de basis voor haar inkomsten en zij is dus gebaat bij een constant – en liefst zo hoog mogelijk – aantal leden. Een beroep op donateurs geeft wel eens wat ruimte, maar deze inbreng blijft aan de sobere kant. Bovendien kosten de concerten en uitvoeringen meestal geld en wordt er voor medewerking aan andere organisaties dikwijls toch een net iets te geringe vergoeding gevraagd. Om de penningmeester uit de ergste nood te helpen geeft een verloting meerdere malen de oplossing, waarna de financiën voor een poosje weer op orde zijn.

Het pad van De Stem des Volks bewoog zich in de eerste jaren zeker niet over rozen. Behalve de beroerde persoonlijke financiële omstandigheden, had het de arbeiders in hun jeugd ook ontbroken aan voldoende schoolopleiding. Om dan met veel élan te beginnen aan de kunstzinnige vorming, dat moet een grote opgave zijn.

Bij de ‘Stem’ was het snel de gewoonte elk jaar rond de oprichtingsdatum een feestavond te organiseren om te vieren dat zij weer een jaar ouder was geworden. Een gezellige avond waarop de ‘Stem’ haar liederen zong en de Arbeiders Muziekvereniging Voorwaarts haar marsen speelde. Dikwijls trad de toneelvereniging Kunst en Strijd op of was er een declamator, zoals b.v. Van Elsäcker. Een enkele keer werd zo’n avond met een dansje besloten.

**Het vijfjarig bestaan**

Als het om een lustrum ging werd er wat breder uitgekapt. Zo werd op zaterdag 8 februari 1911 in zaal De Harmonie het vijfjarig bestaan gevierd, waarbij voorzitter J. van Driel in zijn opening een korte samenvatting over deze periode gaf. Voorwaarts verleende spontaan haar medewerking. De Vlaardingse vakbondsman Willem Drop, inmiddels namens de SDAP lid van de Tweede Kamer, sprak de feestrede uit.

Het bal onder leiding van balletmeester J. Krommenhoek verliep niet helemaal zoals het bestuur zich het slot van een feestelijke avond had voorgesteld. Zij trok er de les uit dat de deelname zich voortaan zou beperken tot de bezoekers van de feestavond.

De viering van het tienjarig bestaan in 1916 werd gecombineerd met het tienjarig bestaan van Voorwaarts, dat door de oorlogstoestand een jaar was uitgesteld. Zowel van de ‘Stem’ als van Voorwaarts zijn leden opgenomen in het leger dat onze neutraliteit moet bewaken. Het wordt een geslaagde feestavond met bal na en medewerking van de Arbeiders Toneelvereniging Kunst en Strijd.

**Mobilisatie voorbij**

Na het einde van de Eerste Wereldoorlog was er in 1919 een goede reden om feest te vie-



ren. Het twaalf en een half jarig bestaan, dat in feite pas later in het jaar werd bereikt, was de aanleiding. Het feest werd geopend door voorzitter C. Hartman op 22 februari in zaal De Harmonie, die ook nu weer de juiste toon wist te treffen. Dat deden ook de leden van de ‘Stem’, die op een voortreffelijke wijze een viertal liederen ten gehore brachten.

De feestrede werd uitgesproken door J.C. Hoorweg, gemeente-raadslid voor de SDAP, die herinnerde aan de successen die de ‘Stem’ op concoursen had behaald. Maar niet minder aan haar ondersteuning van de meetings voor het Algemeen Kiesrecht en voor de plaatselijke verkiezingsbijeenkomsten van de SDAP met het zingen van onze strijdliedertjes. “Het helpt ons in de strijd voor een betere maatschappij, die nu nog beheerst wordt door de vertegenwoordigers van het kapitalisme.” Hoorweg besluit met de vier regels van het laatste couplet van de Socialistenmars:

*Niet met de waap’nen der barbaren,  
met kruit noch degen kampen wij;  
Het geesteszwaard der vrijheidsscharen  
brengt slechts de zege aan hun zij.*

De feestavond wordt besloten met een bal onder leiding van de heer W. Berveling.

1 mei 1920

Op de volgende 1 meiviering is de ‘Stem’ paraat en spreekt Koos Vorrink. Op vier juni is de ‘Stem’ opnieuw voor een feest in De Harmonie. Maar nu verleent zij haar medewerking aan de feestavond van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij. De SDAP viert daar haar overwinning bij de gemeenteraadsverkiezingen van 21 mei.

In hetzelfde jaar passeren enkele financiële zaken de revue. De contributie wordt 15 cent per week, de zaalhuur gaat voortaan fl. 3,50 per repetitieavond kosten en het salaris van de directeur wordt verhoogd naar fl. 3,50 per week, maar “de vertering is voor eigen rekening”.

In oktober 1921 komt er een delicate kwestie aan de orde. De kritiek op de leiding van de repetities is meerdere malen met de directeur besproken. Dit heeft weinig resultaat en de leden beginnen steeds meer te mopperen. “Het dienen der kunst” heeft bij directeur Groeneveld duidelijk meer aandacht dan “de koorzang dienstbaar maken aan de propaganda voor de Moderne Arbeidersbeweging”. Er is al meermalen met de directeur besproken dat het pijn doet als onze mooie strijdliederen op een ongevoelige wijze worden afgewerkt. Het is duidelijk dat de heer Groeneveld als persoon niets met onze socialistische koorzang heeft. Bovendien treedt hij ontactisch op tegen de jongere leden. De voorzitter besluit zijn uiteenzetting met de conclusie “dat een andere leiding van ons koor broodnodig is”. Als na enige discussie de gedocumenteerde ontslagaanzegging is voorgelezen, wordt met vrijwel algemene stemmen besloten de directeur te ontslaan.

In de eerstvolgende vergadering deelt het bestuur mee dat directeur Groeneveld in een zeer vriendschappelijke brief aan de voorzitter zijn ontslag heeft aanvaard. Iedereen is verheugd over de goede afloop.



H. van Kesteren

Als nieuwe directeur wordt met algemene stemmen aangesteld de heer H. van Kesteren uit Den Haag, die elders ook al socialistische koren leidt. Het salaris is fl. 5,- per repetitie plus fl. 1,90 reiskosten.

De wijziging in de leiding houdt al direct in dat er meer aandacht komt voor de strijdliedertjes.



Het Volksgebouw aan de Schiedamsedijk.

Op de eerstvolgende uitvoering in het Handelsgebouw aan de Parallelweg declameert een hoofdbestuurder vooraf de strijdliederen, waardoor de betekenis tijdens het zingen beter tot zijn recht komt. De directeur doet er weinig aan bemind te worden, maar de opwaardering van de zangkunst heeft wel zijn volle aandacht. Daarom zijn de leden bereid zijn wat strakkere leiding te aanvaarden.

Het repetitielokaal is ook gewijzigd. In 1921 heeft de Moderne Arbeidersbeweging een eigen gebouw gekregen, het Volksgebouw aan de Schiedamsedijk 12. De repetitieruimte in zaal 5 voldoet niet al te best, maar daar komt snel verandering in als in 1923 in de tuin van het Volksgebouw een Muziekzaal wordt gebouwd, waarvan de uitstekende akoestiek landelijke bekendheid krijgt. De ‘Stem’, Voorwaarts en vele anderen zullen er tot in de jaren zestig een plezierig gebruik van maken.

De financiën zijn redelijk op peil. Het ledental schommelt lange tijd tussen de 50 en de 60 leden, maar het streven blijft er op gericht meer leden te winnen, zodat de ‘Stem’ in staat is met nog meer succes naar buiten te treden. Op de inwoners van Vlaardingen wordt daartoe een beroep gedaan in een openbare bijeenkomst in de zaal Excelsior aan de Oosthavenkade, waar hoofdbestuurder Schaap spreekt over “De betekenis van de kunst in de arbeidersbeweging”.

Op het evenemententerrein aan de Hofsingel, het zgn. Flardingaveld, treedt de ‘Stem’, samen met de zusterkoren uit Delft en Charlois, meerdere malen op. Er komen meer buitenconcerten. De muzikant in de tuin van De Harmonie, waar nu de Stadsgehoorzaal staat, is een geschikte plaats, zoals ook de tuin van het Volksgebouw.

In 1924 wordt het kinderkoor bestempeld als “het kindje met het lamme handje”. Het wordt losgemaakt van de ‘grote Stem’. Twee bestuursleden en directeur Van Gent houden zich er voorlopig mee bezig.

In het jaarverslag van 1925/26 schrijft de secretaris over talrijke geslaagde medewerkingen, zoals aan het 20-jarig bestaan van het NVV in Maassluis, een bijeenkomst van de SDAP en de VBB, het 20-jarig bestaan van het NVV in Vlaardingen en aan de 1 meiviering. Er werd ook nog een serenade gebracht bij de familie Beyer en een concours in Oostvoorne was ook naar wens verlopen. Aan de vermelding van de geslaagde jubileumuitvoering kan de secretaris dan nog toevoegen: “Wij hebben onze rode gloed verspreid”.

Op al die vreugde volgt een domper. Het ligt niet aan de kwaliteit die directeur Van Kesteren op het koor weet over te brengen. De problemen liggen in de persoonlijke verhoudingen, zodat er wordt besloten de bemiddeling van het hoofdbestuur in te roepen.

Een buitengewone ledenvergadering op 29 oktober 1926 wordt geleid door een lid van het hoofdbestuur, die van Van Kesteren een schriftelijk verweer heeft ontvangen. Een uitvoerige discussie mondt uit in een advies van het hoofdbestuur om Van Kesteren te ontslaan. Het bestuursvoorstel dat het ontslag van de directeur inhoudt wordt met een ruime meerderheid aangenomen. Na een schriftelijke aanzegging aanvaardt Van Kesteren zijn ontslag.

Chris van Beek

Een nieuwe directeur wordt snel gevonden in de persoon van Chris van Beek, die bereid is een benoeming te aanvaarden, mits de leden in overgrote meerderheid hiermee instemmen.

Hij laat geen twijfel bestaan over zijn voorwaarden, die gebaseerd zijn op die van de Bedrijfsvereniging van Koördirigenten, klasse A: Salaris per kwartaal fl. 100,-. Vergoeding voor een concert of een concours fl 25,- Medewerking in Vlaardingen fl.10,-. Vakantie: 1 maand en in de Kerstvakantie 1 repetitie.

Als op 7 januari 1927 daartoe wordt besloten blijkt deze keus een goede geweest te zijn. Want het jaarverslag meldt dat 1927 zich heeft gekenmerkt door een ijverige studie met enkele malen een succesvol optreden. Dat is zeker te danken aan de muzikale kennis van directeur Van Beek, die de kwaliteit van de koorzang heeft opgevoerd. Dat de toehoorders de uitvoeringen hebben gewaardeerd blijkt volgens de secretaris “uit de ware ovaties, met name na het zingen van de Strijdmars der Arbeiders”.

Na een jarenlange goede leiding van voorzitter Borsboom wordt deze functie in 1929 overgenomen door P. van Berkel. Deze heeft een zodanige muzikale kennis, dat hij bij een mogelijke verhindering van de directeur de repetities kan leiden.

25-jarig jubileum

Onder zijn leiding gaat de ‘Stem’ op weg naar haar 25-jarig jubileum in 1931. Het is een mooie gelegenheid terug te grijpen op het verleden, toen een gemengde RODE zangvereniging, soms tegen gewelddadige handelingen in, ging deelnemen aan de strijd van de Moderne Arbeidersbeweging om gelijke rechten voor de arbeiders te bevechten.

Dat de Stem des Volks zich in het culturele leven een plaats had veroverd bleek bij de receptie uit de aanwezigheid van de burgemeester en vertegenwoordigers van zusterverenigingen van christelijke signatuur. De Rode Familie was uitgebreid aanwezig met delegaties van de vele aangesloten organisaties.

Het programma van het jubileumconcert omvatte o.a. De Strijdmars der Arbeiders, het Beati Mortui van Mendelssohn en het Ave Verum van Mozart. Het concert sloot af met de Socialistenmars, die in het eerste couplet zo treffend het doel van de arbeidersbeweging weergeeft:

*All’aards geluk, all’zonnepracht,  
all’geesteslicht, all’wetensmacht  
zij aan ’t zwoegend volk gegeven!  
Dat is het doel waarnaar wij streven!*

De ‘Stem’ kon terugzien op een waardige viering van haar 25-jarig jubileum.

Een nieuw Feestterrein

Voor Vlaardingen is 1932 een belangrijk jaar. In mei wordt het Feestterrein aan de Broekweg geopend, voorzien van een overdekt toneel. Vanwege de vorm van een schelp krijgt dit toneel de naam De Schulp. Nauwelijks enkele maanden later treedt De Stem des Volks er al op, samen met de Voorwaarts, de Arbeiders Jeugd Centrale en de Nederlandse Arbeiders Sportbond.

Met de ‘kleine Stem’ loopt het minder goed af. Door hulp van de ouderen was het kinderkoor nog vele jaren in stand gebleven. Het bestuur van De Stem des Volks heeft met de begeleiders van De Kleine Stem de moeilijke financiële situatie besproken. Zij kwamen unaniem tot de conclusie dat doorgaan onmogelijk was. Het bestuur licht het voorstel uitvoerig toe op de ledenvergadering van 7 november 1932 en geeft als hoofdoorzaak aan dat door de toenemende werkloosheid het ledental daalt. De financiële gevolgen zijn ook niet op te brengen door de ‘Stem’. Het koor kon echt niet meer voortgezet worden. Dat er in iets betere tijden een heel grote belangstelling was blijkt wel uit een foto van de bekende straatfotograaf J. van den Berg. Het kinderkoor heeft zich in de tuin van het Volksgebouw verzameld om vijf dagen te gaan doorbrengen bij hun zangvriendjes in Beverwijk. Eerder

De kleine Stem in de  
tuin van het Volksge-  
bouw.



waren de jonge zangertjes uit Noord-Holland al in Vlaardingen geweest en hadden er toen bij hun zangvriendjes gelogeerd. Op het spandoek van het kinderkoor De Kleine Stem staat de oprichtingsdatum: 10 november 1927. Op de achterste rij zijn meerdere begeleiders te zien. Helemaal rechts staan de dames Bleyenburg en Van Wieringen. De vierde man van rechts is Westerman. Helemaal links met hoed en vlinderstrikje is de directeur H. van Kesteren. Op de eerste rij staan o.a. Co Duifhuizen en Mien Westerman.

In het jaarverslag over 1932 stelt secretaris Van Ruiven vast dat “in deze tijd van afbraak en

crisis wij ons gelukkig prijzen onze zangvereniging in stand te kunnen houden. In deze zeer zware tijden moet iedereen geldelijke offers brengen en met de schrale financiële inkomsten is het moeilijk aan onze verplichtingen te voldoen. Met medewerking van bestuur en leden hebben wij kans gezien met twee verlotingen de tekorten te voorkomen.”

Dankzij de bekwame en humoristische leiding van directeur Chris van Beek worden de repetities goed bezocht en is er vooruitgang in de muzikale prestaties. De huishoudelijke vergaderingen staan in een teken van kameraadschap en getuigen van onderling medeleven.

Behalve het optreden op het nieuwe Feestterrein aan de Broekweg werkte de ‘Stem’ mee aan de Kerstbijeenkomst van de SDAP in het Luxor Theater op de Westhavenkade (toen nog bioscoop, nu is er een dansschool gevestigd).

Op de ledenvergadering van 15 februari 1934, waar 58 leden aanwezig zijn, werd met genoegen terug gekeken op het geslaagde concert van 25 januari 1934, waar de Lorely en Schön Ellen werden uitgevoerd.

Hoewel de tijdsomstandigheden er niet rooskleuriger op worden breidt het ledental zich langzaam maar zeker uit. In 1935 wordt zelfs het hoogste aantal leden sinds de oprichting genoteerd en bereikt het magische getal 100.

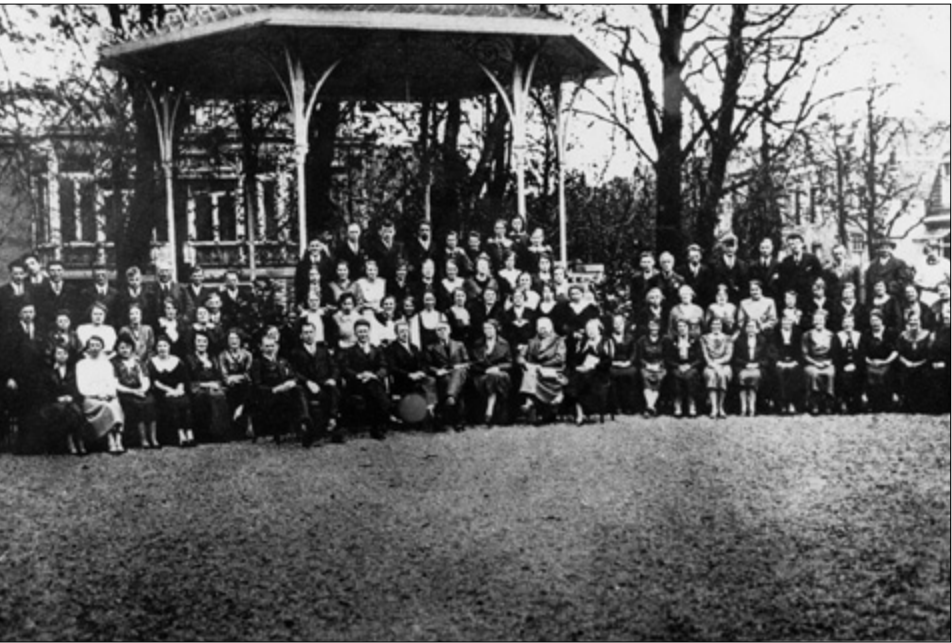
Het jaarverslag over 1936 is grotendeels in dichtvorm gegoten. Het eerste couplet geeft op een eenvoudige wijze een tijdsbeeld van de periode, waarin de economische crisis met zijn grote werkloosheid en oorlogsdreiging uiteindelijk zou leiden tot een mensonterende strijd, die oorlog heet: een vernietiging, zonder weerga, van mensen.

*Wij leven nog steeds in donkere tijden,  
Van armoede, crisis en oorlogsgerucht.  
En steeds gaat men door zich voor te bereiden,  
Te vernietigen op zee, op het land, uit de lucht.  
Duizenden mensen moeten armoede lijden,  
Door revolutie en armoe gedoemd tot de dood.  
Duizenden tot hunne laatste kracht strijden,  
Voor hun leven, hun vrijheid, arbeid en brood.*

De hoop dat ons veel leed bespaard zal blijven blijkt min of meer uit de dichtregels waarin secretaris Harm Bos zijn besluit verwoordt.

*Daarom steeds vooruit, de toekomst voor d’ogen,  
De zang steeds beschouwd als ontwikkeling, cultuur.  
Wij kunnen op mooie resultaten reeds bogen,  
Steeds hoger en beter, hoopt ook het bestuur.  
Wij gaan nu weer verder met ’t zingen van vrijheid,  
Wij leggen in ’t lied onze kracht en de hoop,  
Dat eens geeft de wereld meer liefde en blijheid  
In de geest als wij zingen in ‘Morgenrood’*

*De dertigste  
verjaardag: in de tuin  
van de Harmonie.*



We leven nu zeventig jaren later, maar wie de tekst van dit prachtige lied van Dirk Troelstra leest, moet wel tot de gedachte komen, dat deze ook op de huidige toestand in de wereld van toepassing is.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Morgenrood, uw heilig gloeien<br/>heeft ons steeds de dag gebracht.<br/>Breek toch door, o lichtvernieuwer,<br/>in de grote volk’rennacht.<br/>Laat uw glorie hope geven<br/>hun die worst ’len in de nacht.<br/>Geef hun moed in ’t voorwaarts streven<br/>tot hun ’t daglicht tegenlacht.</i> | <i>Morgenrood, in worst’lend zwoegen<br/>hebben zij naar u gesmacht,<br/>en in nachten, treurig duister,<br/>uw verlossend werk verwacht.<br/>Roze gloed kleurt reeds de wolken,<br/>d ’ochtendwind ruist door de blaên<br/>Weldra is voor alle volken<br/>’t schitterend zonlicht opgegaan.</i> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

**Dertigjarig bestaan**

Bij de viering van het dertigjarig bestaan was de hele Moderne Arbeidersbeweging aanwezig. Het grote jubileumconcert in april 1936 slaagde voortreffelijk. Ook het hoofdbestuur was vol lof. Een minder geslaagde bonte avond werd snel vergeten door een zeer gewaardeerde medewerking aan de 1 meiviering en aan de Kerstbijeenkomst.

Op een zondag in mei 1937 werd er deelgenomen aan een groot zangersfeest in Scheveningen. Heel bijzonder, want het vond plaats in het chique Kurhaushotel. In de verslagen staat vermeld dat “de spoorjongens van Den Haag” het hadden georganiseerd. Die hebben dus wel een heel smakvolle keus gedaan. Vele grote en kleinere Arbeiderszangkoren hebben er een prachtige en succesvolle dag beleefd.

Door de jaren heen zijn de financiën altijd een groot struikelbok geweest. Vooral het organiseren van de uitvoeringen was een penibele zaak. Het was een probleem waar meer organisaties van de Arbeidersbeweging mee worstelden. Samen met de ‘Stem’ bedachten o.a. Voorwaarts, de AJC, de Arbeiders Sportbond en het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling een manier om het bezoek aan concerten, toneelavonden e.d. min of meer veilig te stellen.

Daartoe werd een Plaatselijke Culturele Centrale opgericht. Iedereen die hiervoor in-





*Mei 1937 in  
Scheveningen.  
Vlnr: mevr. Post,  
mevr. v.d. Plank, Gerrit  
Spronkers, Zeegers,  
Cor Maat, Gerrit de  
Bruijn, Jan Post, Van  
Everdingen, mevr.  
Bos, Wim Gosselaar,  
mevr. Küchler, , Corrie  
v.d. Plank, mevr. de  
Bruin, Bets Gosselaar,  
Gré v.d. Plank,  
Maarten Dekker, mevr.  
Spronkers, mevr. de  
Zwart, Barend v.d.  
Houwen.  
Zittend: onbekend,  
Jo van Everdingen-de  
Zwart.*

schreef betaalde vijf cent per week aan abonnementsgeld. Deze gedachte was mede ingegeven door de gevolgen van de grote werkloosheid, die met zijn schrale uitkeringen het draagvlak om een avondje uit te gaan heel erg beperkte. Deelname aan de PCC hield in feite een spaarsysteem in, wat een spreiding van de uitgaven betekende. De aangesloten organisaties stelden daar tegenover het recht op een bezoek aan vier avondbijeenkomsten en vier ochtenduitvoeringen. De PCC moest ongeveer 350 leden tellen. Daarmee was het risico van de kaartverkoop uitgesloten.

**Geestelijke en culturele steun**

Het jaarverslag over 1938 geeft aan dat de internationale toestand er niet beter op wordt. Ook Nederland ontkomt niet aan de malaise, want er zijn nog steeds 400.000 werklozen. Juist nu is er behoefte aan geestelijke en culturele steun. Daarin voorziet ook de ‘Stem’ door haar grote concert op 31 maart, waar medewerking werd verleend door de Rotterdamse Orkest Vereniging, de soliste Sophie Both-Haas en declamator Johannes de Heer.

Het ‘Arbeiders Aller Landen’ werd met enthousiasme gezongen. Dat enthousiasme uitte zich ook nu weer met het zingen van de strijdliederen op de 1 meiviering en op het tuinfeest ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van de Vlaardingse Bestuurders Bond.

De secretaris stelt bij de medewerking aan de Kerstbijeenkomst met voldoening vast “dat wij niet alleen zingen om de zang, maar dat wij ook meewerken aan de uitbouw van de Moderne Arbeidersbeweging ”.

De ‘Stem’ heeft de top van 100 leden, die in 1935 werd bereikt, niet staande kunnen houden. De steunverlaging van de vele werkloze leden bracht velen ertoe te bedanken als lid en mede daardoor daalde het ledental tot 60. Er werd een speciale contributie voor werkloze leden ingesteld, maar om allerlei redenen werd dit systeem geen succes.

De inkomsten zijn sterk afhankelijk van het aantal leden en daardoor werden de financiën er ook niet rooskleuriger op. In navolging van wat er in het bedrijfsleven gebeurde kon ook de ‘Stem’ niet ontkomen aan een salarisverlaging van directeur Chris van Beek. Na een uitvoerige discussie, waarbij werd gesteld dat socialisten iemand geen loonverlaging kunnen geven en nooit een ontslag in het vooruitzicht mogen stellen, werd niettemin besloten het salaris aanzienlijk te verminderen. Met algemene stemmen werd op de ledenvergadering van 15 december 1938 besloten deze toch wel pijnlijke zaak in een korte brief aan de

directeur voor te leggen: “De Stem des Volks, van mening dat zij op het ogenblik niet meer kan betalen aan loon voor de directeur dan fl. 300,- per jaar, verzoekt de directeur genoeg te nemen met bovengenoemd bedrag. Zo hij voor dit bedrag niet bereid is hun koor te leiden, het hun zo spoedig mogelijk, in ieder geval voor 1 januari 1939, mede te delen.”

In de jaarvergadering van februari 1939 begint de voorzitter met de verheugende mededeling dat de directeur met de herziening van zijn salaris akkoord is gegaan. Wijzende op de internationale toestand drukt de voorzitter de leden op het hart dat zij in dit voorjaar de kans krijgen mee te werken aan de versterking van de democratie door mee te helpen aan de komende verkiezingsstrijd. Dat het optimisme ondanks het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in augustus 1939 toch aanwezig blijft, kan blijken uit de ledenvergadering in november. Daar werd o.a. een commissie benoemd die voor een uitbreiding van het koor moet zorgen, zodat de ‘Stem’ met vertrouwen de viering van het 35-jarig bestaan in februari 1941 kan voorbereiden.

Het betekent niet dat men de ogen sluit voor de werkelijkheid. In het jaarverslag over 1939 komt duidelijk naar voren dat de internationale toestand er niet beter op is geworden. “Dat alle recht is aan kanonnen, en als een volk zijn vrijheid mist, dan is hen een moeilijk lot beschoren, en hoe het de and’ren zal vergaan, zal slechts de toekomst ons verklaren. Misschien komt nog veel mensenleed, veel moord en doodslag op de aarde, voordat men eerst eens voelt en weet, betekenis van mensenwaarde”. Slechts enkele citaten uit een uitvoerig verslag, waarvan de inhoud maar al te waar zou worden.

**De oorlog komt naderbij**

Het jaarverslag over 1940 was al even uitgebreid. Het concert van 4 april 1940 zal het laatste concert blijken te zijn, ook al had men wel plannen om samen met de zustervereniging in Schiedam een uitvoering te geven. In dat jaar is er niets meer van gekomen. Als eerste lied het toepasselijke Draag, ongedwongen gevolgd door Het Daagt van Olmans en Beim Sonnenuntergang van Niels Gade. Melodieën vol van kleur en pracht. Als zijn ze klein, het doet geen schade aan het grote werk Grüss an die heilige Nacht van Max Bruch. Na de pauze Die Tageszeiten, met aan de vleugel Jan de Peinder.

De Stem stond juist twaalf en een half jaar onder de voortreffelijke leiding van directeur Chris van Beek en dat werd met een bloemenhulde bezegeld. De recensent besloot zijn verslag met “De stijlvolle uitvoering heeft de allerbeste verwachtingen voor de toekomst in zich”. Het verslag ademt de geest van de bezetting met de constatering dat in ons landje veel kapot en ten onder ging. We hadden de bevelen op te volgen, of het over werken, voeding of de persvrijheid ging. “Het doel en streven, dat ieders mening mocht gezegd, ook deze vrijheid ligt aan banden.”

Na een onderbreking in mei werden de repetities hervat en de directeur ging onverdroten door met Die Jahreszeiten. De Muziekzaal van het Volksgebouw bleef voorlopig behouden als repetitieruimte. De Vlaardingse Bestuurders Bond was zo vriendelijk een half jaar huur te betalen en het hoofdbestuur schonk een kwartaal afdracht kwijt. De gedachten hierachter moeten bij de betrokkenen gericht zijn geweest, dat het allemaal niet zo lang zou duren.

Ook aan het eind van het verslag wijst de secretaris in die richting. Na deze donkere tijd zal het volle licht weer komen. De wereld zal een woonoord zijn voor meer beschaafde

mensen. Dat zijn de zinnen die uit zijn pen vloeien. Ontroerend is de slottekst, zeker gezien in het licht van de tijd waarin het is geschreven, begin 1941(!), waarmee Harm Bos het verslag besluit:

*Blijft daarom zingen het rode lied,  
Van werken, strijden, dragen.  
Waarin men meer dan ´t heden ziet  
Maar de toekomst op ziet dagen.  
Zoals dat spreekt in ´t Morgenrood  
Eens komt de klare schone dag  
Dat ideaal is toch zo groot  
Dat men niet weif´len mag  
Wij blijven houden ons geloof  
In al die mooie dingen  
Waarop zich richtte hart en oog  
Waarvan wij jaren zingen  
Het is nu vijf en dertig jaar  
Dat de toekomst voor ons stond  
Als een visioen zo helder, klaar:  
HET SOCIALISME KOMT.*



De jaarvergadering waar dit verslag wordt besproken vindt plaats op vrijdag 28 februari 1941 in de Muziekzaal van het Volksgebouw. Het overlijden van mevrouw Spuybroek wordt herdacht. Als nieuwe penningmeester wordt in haar plaats gekozen mevrouw Voorburg. Het winnen van donateurs wordt minder wenselijk geacht. Door de onzekere bezettingstijd weten we niet of we hen iets kunnen bieden. Elke vrijdag vinden de repetities plaats. Op 29 augustus wordt er zelfs nog een bonte avond gehouden.

De Stem des Volks gaf op zondagmiddag 28 december 1941 in de Remonstrantse Kerk aan de Hoflaan een concert, waarvan het programma met o.a. Morgenrood en Naastenliefde de bezoekers hoop gaven in een duistere tijd. Op dat moment had de Duitse bezetter blijkbaar nog geen aandacht voor de culturele organisaties.

Begin 1942 komt men onregelmatiger bij elkaar, totdat het bestuur besluit op vrijdag 6 maart 1942 voor het laatst bijeen te komen in de Muziekzaal van het Volksgebouw. Eén van de leden vraagt tot besluit het Arbeiders Aller Landen te zingen. Directeur Chris van Beek vindt dat wel heel toepasselijk, maar iets te moeilijk. Hij kiest voor Morgenrood en Eens komt een klare schone dag. Het werd een ontroerend slot van een verenigingssamenzijn, waarvan het herstel langer dan gehoopt op zich liet wachten.

Het besluit tot ontbinding moest gemeld worden aan de Commissaris voor niet-commerciële Verenigingen en Stichtingen, welke instelling op 15 april 1942 de vergunning daar-toe verleende.

**Hoera, we zijn bevrijd!**

Na de bevrijding op 5 mei 1945 is iedereen in de roes van een enthousiaste viering. Straatfeesten zijn er in alle delen van de stad. Maar dan komt overal het verenigingsleven weer op gang. En dus ook van De Stem des Volks.

Na een oproep in de krant komen 45 mensen op donderdag 14 juni 1945 in het Volks-

gebouw bijeen en wordt besloten de in 1942 gestaakte repetities te hervatten. Helaas kan dit niet meer met de vroegere directeur Chris van Beek. Die is al zo druk bezet dat hij geen avond meer beschikbaar heeft voor de ‘Stem’.

De zakelijke punten worden afgehandeld. Het oude bestuur wordt herkozen, 45 leden worden ingeschreven, de contributie vastgesteld en besloten wordt via een advertentie een oproep voor een nieuwe directeur te plaatsen. Van de toevallige aanwezigheid van een musicus werd gebruik gemaakt onder zijn leiding enkele nummers te zingen. Het beviel wederzijds blijkbaar zo goed dat Jan Righarts zich bereid verklaarde de volgende donderdag ‘ter overbrugging’ nog eens terug te komen. Het bleek al snel te klikken, want met ingang van 2 augustus 1945 viel de keus tussen Jan Righarts en Jan de Peinder op eerstgenoemde.

Het eerste jaarverslag na de bevrijding, van juni 1945 tot juni 1946, geeft aan de het opschorten van de repetities in maart 1942 een gevolg was van de maatregel van de Duitse bezetter dat alle culturele organisaties zich moesten aansluiten bij de zgn. Cultuurkamer. Deze ingreep in haar zelfstandigheid ging de ‘Stem’ te ver. De ‘Stem’ kwam weer snel terug en het algemene enthousiasme van de bevolking was ook van invloed op het ledental van de ‘Stem’. Twee maanden na de start op 14 juni steeg dit van vijf en veertig tot boven de honderd. De stijging zette zich voort om in 1946 uit te komen op een vaste kern van 130 leden.

Naast de medewerking aan de bevrijdingsfeesten in mei en in augustus, werkte de ‘Stem’ al snel mee aan bijeenkomsten van de SDAP, zoals op 13 september in het Handels-

gebouw en op 8 november in de grote hal van Sprij’s Meubelfabriek. Medewerking werd verleend aan de vakbeweging op 17 november in De Harmonie.

Het eerste concert van De Stem des Volks na de bevrijding vond plaats op 3 december 1945 in De Harmonie. Het Morgenrood klonk weer als vanouds. De keus voor het zingen van het Ave Verum en Naastenliefde hielden ongetwijfeld verband met de oorlog. De nieuwe tijd die men toen voor ogen had moest tot uiting komen in de gedachten die ds. De Wijs neerlegde in zijn toespraak ‘Christendom en Socialisme’, waarbij het Halleluja van Händel goed aansloot.

Op het eerste 1 meifeest in 1946 van de Partij van de Arbeid (opvolger van de SDAP) zong de ‘Stem’ het prachtige werk Arbeiders Aller Landen van Coen van der Lende. Door al die activiteiten moesten ter voorbereiding van de eigen uitvoeringen extra repetities worden ingelast. De ‘Stem’ verleende medewerking bij enkele droevige gebeurtenissen: bij de begrafenis van twee strijders voor de Arbeidersbeweging: in juni bij Dammes Bravenboer en in december 1945 bij Arie Spronkers.

**40-jarig bestaan**

Het jaarverslag maakt melding van het concert op 28 februari



1946 t.g.v. de viering van haar 40-jarig bestaan. De toehoorders in de uitverkochte Remonstrantse kerk aan de Hoflaan genoten van de zang, van het orgelspel van Van der Heul en van het pianospel van dirigent Jan Righarts.

Ook op de receptie in de Muziekzaal van het Volksgebouw op 7 maart bleek de waardering voor de ‘Stem’ uit de lovende woorden van burgemeester M.C. Siezen en de vertegenwoordigers van verwante en bevriende organisaties. Harm Bos besluit zijn jaarverslag met de constatering “dat wij na de donkere dagen van de Duitse bezetting een sterk koor hebben opgebouwd, waarmee wij willen meewerken aan de opbouw van ons land en aan de geestelijke en culturele ontwikkeling van ons volk. Wij zullen blijven werken aan en betere wereld, waarvan wij zingen in EENS en MORGENROOD.”

Op de ledenvergadering van donderdag 22 januari 1948, waar 64 leden aanwezig waren, wordt het jaarverslag van juni 1946 tot 31 december 1947 besproken. De toon wijkt duidelijk af van het eerste jaar na de bevrijding. Het enthousiasme is geluwd, maar vele leden wijten de slechtere prestaties aan de matige leiding van de dirigent. Dardoor wordt er niet voldoende gepresteerd en komen de concerten ook niet behoorlijk uit de verf. Het bestuur bespreekt die situatie meerdere malen met hem, maar zonder zichtbaar resultaat. Als de daling van het ledental doorzet komt een mogelijke vervanging van de dirigent aan de orde. Eind september wordt dit probleem na de repetitie uitvoerig met de leden besproken, maar voordat het bestuur met Jan Righarts hierover van gedachten kan wisselen, heeft deze zijn ontslag al ingediend. Dit wordt aanvaard.

Er komt contact met Jan van der Waart uit Den Haag, die na enkele proefrepetities het vertrouwen krijgt het koor per 15 oktober 1947 te gaan leiden. Het blijkt een goede keus geweest te zijn. Uit het jaarverslag over 1948 zal blijken dat de prestaties beter worden en het ledental weer omhoog gaat,

Voor dit jaar is nog vermeldenswaardig dat op 16 juni 1947 wordt besloten zich aan te sluiten bij de Federatie van Zangverenigingen te Vlaardingen. De bedoeling is elkaar, waar mogelijk, te steunen door gezamenlijke uitvoeringen te geven, en de data van de afzonderlijke concerten op elkaar af te stemmen. Aan het eind van het jaar vervulde de Stem nog een droeve plicht. Bij de begrafenis van Arie Boender zong zij Aan de Strijders, gevolgd door Morgenrood.

Op de jaarvergadering van 17 maart 1949 zijn 70 leden aanwezig ter bespreking van het jaarverslag 1948. De voorzitter wijst op een goede gang van zaken, het ledental steeg dit jaar van 78 naar 118. Het uitgebreide jaarverslag laat weten dat zes strijdlieden werden gezongen op de bijeenkomst ter ere van het 30-jarig Raadslidmaatschap van Jan Buis. Medewerking werd verleend aan een PvdA bijeenkomst waar minister-president Willem Drees sprak over de uitbanning van de armoe. Ook op het 1 meifeest op het Feestterrein aan de Broekweg klonken met medewerking van Voorwaarts de strijdlieden.

Op 8 december wordt 1948 afgesloten met een concert in De Harmonie met Charles Bogman aan de vleugel en tweemaal een sopraan-soli door Hélène Ludolf. De ‘Stem’ zingt de werken: Ece quomodo moritur, Jesu Dulcis Memoria, Sirenen , de drie princessen, het jonge jaar, Frühlingsbotschaft en het grote Loreley. Het dubbelzijdige programmablade bevat de volledige tekst van de uitgevoerde werken.



Otto de Nobel, schep-  
per van het socialisti-  
sche lied.

Het verslag over 1949 omschrijft een bijzonder jaar en niet alleen door de stijging van het ledental naar 130. Er wordt deelgenomen aan een Gewestelijk Zangersfeest, maar er is ook een uitwisselingsbezoek met De Stem des Volks uit Almelo. Na een weekend in Almelo volgt in juli een tegenbezoek. De zangers worden bij het NS station opgehaald met muziek van Voorwaarts en in optocht gaat men op weg naar het Volksgebouw, waar de zangers uit Almelo worden ontvangen met brood en haring. Beide koren geven op het Feestterrein aan de Broekweg, waar 1000 zitplaatsen worden gecreëerd, een gezamenlijke uitvoering. ’s Zondags vormt een rondvaart door de Rotterdamse havens een mooi besluit van het weekend.

**VARA**

**17.00 De Stem des Volks, afd. Vlaardingen, olv. J. N. van der Waart.**  
(Aangesloten bij de Bond van Arbeiders Zangverenigingen in Nederland.)

**1. Morgenrood, Otto W. de Nobel.**  
**2. Eens, Otto W. de Nobel.**  
**3. Strijdmars der arbeiders, H. J. Hegeraat.**

**4. Aan de strijders, Otto W. de Nobel.**  
**5. Vrijheidslied, Rouget de Lisle.**  
**6. De roden roepen, Otto W. de Nobel.**

Behalve de gebruikelijke medewerking aan het Feest van de Arbeid, het feest van de Mei, zingt de ‘Stem’ op de verkiezingsvergadering van de SDAP, waar de minister van Volkshuisvesting, mr. J. in ’t Veld spreekt. De uitslag is goed voor de SDAP, maar nog mooier voor Marie de Vries-van der Spek. Als lid van De Stem des Volks wordt zij op de repetitie, na haar verkiezing als gemeenteraadslid, staande toegezongen met het Morgenrood.

Zondag 30 oktober wordt een hoogtepunt. De Vlaardingse Stem des Volks trekt op naar Hilversum om in een rechtstreekse uitzending van de VARA een aantal strijdlieden te zingen.

Ledental blijft stijgen

Het koor telt inmiddels 140 leden, die zich in 1950 veelvuldig laten horen. In januari wordt Aan de Strijders gezongen bij de begrafenis van een voorvechtster van de vrouwen emancipatie: mevr. Van den Berg-Hofman.

Aan het eerste concert werken mee het Vlaardings Symphonieorkest en zang door Janka Verhoef met de Weltiche Kantate. In maart wordt er in De Harmonie opnieuw een concert gegeven, enkele maanden later gevolgd door een concert in het Hof en een concert/feestavond van de Transportarbeidersbond en aan de viering van de eerste mei.

Dit jaar gaat de ‘Stem’ in juli voor een uitwisselingsbezoek naar Heerlen. De ontvangst van het zusterkoor is in Vlaardingen niet minder hartelijk. Het koor gaat met muziekbegeleiding van Voorwaarts naar het Volksgebouw, waar men zich kan verfrissen. Na ontvangst door het college wordt de toren beklommen. Het verdere programma omvat nog een gezamenlijk concert in Excelsior, een boottocht door de havens en een bezoek aan het Westland.

Vanwege het 50-jarig bestaan van het Vrije Volk mag op haar kosten de ‘Stem’ deelnemen aan een zangersfeest.

Als de vraag naar een kinderkoor maar steeds blijft terugkeren, wordt er een commissie benoemd, die al snel tot de conclusie komt dat dit financieel niet haalbaar is.

Jubileumjaar 1951

Op de receptie van 2 februari ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan bieden de leden een piano aan. ’s Avonds zijn de leden in De Harmonie bijeen, zingen het Ave Verum en Morgenrood en luisteren naar de muziek van het gezelschap Henk van de Polder.

Om via de Federatie van Zangkoren subsidie te kunnen aanvragen worden de statuten



notarieel vastgelegd. Vier van de aangesloten zangkoren geven op 19 april een concert in de Grote Kerk. De ‘Stem’ zingt Ave Verum, Vrede en Beim Sonnenuntergang. Het hoogtepunt vormt het Halleluja onder leiding van Jan van der Waart, tot besluit gezongen door de driehonderd medewerkers.

De Stem geeft haar jubileumconcert op 26 april in de Grote Kerk, met Jan de Peinder aan de piano en Gijs de Graaf aan het orgel. Enkele leden van de ‘Stem’ zingen solo. Het bezoek valt tegen.

Door deelname aan een Zangersfeest in Delft op Tweede Pinksterdag zijn er weer prettige kontakten met zusterkoren. Dit leidt tot een succesvol bezoek van het kinderkoor uit Arnhem met veertig leden, dat met hun dirigent en begeleiders een fijne week in Vlaardingen en omgeving doorbrengen. Ter ere van het kinderkoor is er een feest in de tuin van het Volksgebouw en verzorgt de AJC in de Muziekzaal een bonte avond.

De ‘Stem’ blijft zich ook in de volgende jaren, op weg naar haar volgende lustrum, redelijk goed ontwikkelen. Aardig om te vermelden is dat de ‘Stem’ op 1 mei 1952 als eerste zangkoor het toneel van de nieuwe Stadsgehoorzaal in gebruik neemt.

De concerten en de gebruikelijke medewerking aan andere organisaties gaan gewoon door. Maar het wordt wel een periode van grote veranderingen. Zowel in de bestuurlijke sfeer als in de muzikale leiding van het koor. Ook in de aard van de uit te voeren werken komt een duidelijke kentering. De dirigent wekt de indruk dat zijn belangstelling uitgaat naar andere koren. Hij sluit elders contracten af, die samenvallen met de repetitieavond van de ‘Stem’. Enkele malen zet Jan van der Waart de leden van de ‘Stem’ voor een voldongen feit. De leden voldoen steeds aan zijn verzoeken om op een andere avond te repeteren. Het daardoor ontstane ledenverlies wordt noodgedwongen aanvaard. Wellicht heeft de dirigent toch te veel hooi op zijn vork genomen. In september 1954 neemt hij om ‘gezondheidsredenen’ ontslag.

Een mooie prestatie

Het tijdperk Jan van der Waart, dat zeker als succesvol gekenmerkt kan worden, is bij de ‘Stem’ voorbij. Zijn laatste grote prestatie bleef lang in herinnering: onder zijn leiding voerde het arbeiderszangkoor De Stem des Volks op 26 maart 1954 in de Stadsgehoorzaal Die Jahreszeiten uit.

Eén van de toenmalige leden weet zich te herinneren dat het vertrek van Jan van der Waart ook wel eens verband kan houden met de naderende deelname aan de uitvoering van de Matthäus Passion. In juli is er vanuit de Culturele Kring een verzoek aan de ‘Stem’ gedaan om samen met het Rooms-Katholieke koor St Cecilia de Matthäus Passion te zingen. Na een stevige discussie hebben de leden van de ‘Stem’ met vrijwel algemene stemmen, zij het sommigen nog wel schoorvoetend, positief gereageerd.

De eerste uitvoering vindt plaats om de Nieuwe Kerk aan de Binnensingel op 4 april 1935 door drie Gemengde koren: het Christelijke Excelsior, het Rooms-Katholieke St Cecilia en het sociaal-democratische arbeiderskoor De Stem des Volks. Dirigent:Laurens van Wingerden.

Op de ledenvergadering van 19 oktober 1954 wordt met algemene stemmen als opvolger van Jan van der Waart benoemd Piet Struijk, vanaf 1952 in Vlaardingen bekend als dirigent van het mannenkoor Orpheus. Gerrit van Vliet is zestien jaar voorzitter van de ‘Stem’.



Door de aanstelling van Piet Struijk moet de repetitieavond verzet worden van dinsdag naar woensdag. Op die avond is de Muziekzaal bezet door het Vlaardings Symphonieorkest. Om dat probleem op te lossen zocht Van Vliet naar vele oplossingen, maar ging daarbij een beetje onhandig te werk. Door de wijvingen, die mede daardoor in een stroomversnelling kwamen, werd de wisseling van voorzitter bespoedigd. Op de ledenvergadering van 15 april 1955 gaven de leden aan Leen Jungerius de meeste stemmen en kreeg de ‘Stem’ voor lange jaren een voorzitter die met evenveel ijver jarenlang weloverwogen leiding zou geven.

Het gouden jubileum

“Geslaagde receptie: ‘Stem des Volks’ vierde het vijftigjarig bestaan. Vrienden brachten op zaterdag 4 februari 1956 ‘n grote hulde aan het koor.” Het Vrije Volk maakte uitgebreid melding van de indrukwekkende wijze waarop De Stem des Volks het vijftigjarig jubileum had gevierd. In de gezellig versierde Muziekzaal van het Volksgebouw ontving het bestuur van de ‘Stem’ haar gasten. Hiertoe behoorden behalve vrienden uit verwante organisaties: het gemeentebestuur, de Vlaardingse Gemeenschap en vertegenwoordigers van andere koren. De receptie werd geopend met een toespraak door voorzitter Leen Jungerius, die vele hoogtepunten uit het leven van de ‘Stem’ memoreerde. Namens het hoofdbestuur had de heer Kuil er grote bewondering voor dat de ‘Stem’ de grote klassieke werken op het repertoire neemt, “maar het strijdlid moeten wij niet loslaten,” was zijn waarschuwing.

Siem Barendregt, voorzitter van de Vlaardingse Bestuurdersbond, was persoonlijk getroffen door de trouw van de leden. Hij herinnerde er aan dat het NVV als één van haar doelstellingen op haar programma heeft staan de geestelijke verrijking van haar leden. De ‘Stem’ geeft daar op een voortreffelijke wijze uitvoering aan. Namens de directie van Het Vrije Volk herinnerde Bas Veth aan de moed en de strijdvaardigheid die nodig was geweest om de ‘Stem’ te stichten. Jan C. Buis, voorzitter van de Partij van de Arbeid, trok een vergelijking met het jubileum dat Voorwaarts vorig jaar vierde. Hij zei dat de ‘Stem’ zijn doelstelling nooit had verloochend. Hij hoopte dat de ‘Stem’ zal groeien en bloeien en naast het socialistische lied een plaats zal blijven innemen voor de grote zangwerken. Namens het gemeentebestuur sprak H.K.van Minnen zijn bewondering uit voor de rol die de ‘Stem’ als strijdorganisatie heeft gespeeld. Maar hij was ook blij dat het koor haar bijdrage levert tot de culturele opbloei van Vlaardingen.

Voorzitter Jungerius haakte gelijk in op de enthousiaste toespraak van loco-burgemeester Van Minnen. Hij pleitte er voor dat de gemeente Vlaardingen steun zal verlenen aan het tot stand komen van een streekorkest, dat de koren in deze regio kan begeleiden. Namens de Vrouwenbond van het NVV bood mevr. Van Minnen-Mostert haar gelukwensen aan en de heer Verburg deed dit namens de Arbeidersmuziekvereniging Voorwaarts. De twee jongste leden van de ‘Stem’, de meisjes Van Vliet en Noorlander, boden het bestuur een fraai bloemstuk aan.

Namens de Vrouwengroep van de PvdA zei mevr. De Vries-van der Spek: “Het strijdlid mogen we nooit vergeten. Het zal de jongeren herinneren aan de tijd, die we achter de rug hebben.” Eén van de oprichtsters, het ere-lid mevrouw De Zwart, zei dat ze nog altijd met het koor meeleeft en via enkele gezinsleden op de hoogte blijft. Oud-voorzitter Gerrit van Vliet gaf een beeld van de rijke en moeilijke geschiedenis van de ‘Stem’, vooral in de oorlogsjaren. Met dankbaarheid gewaagde hij van de opbloei van het koor in de laatste jaren.

Het was voor hem een groot moment geweest, toen de heer Piet Struijk tot dirigent was benoemd. Leen Laker-veld bracht de gelukwensen over namens het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling. Van der Meer, die van 1908 – 1916 lid in Vlaardingen was, deed dit namens de zuster-vereniging Excelsior te Schiedam. De heer Van der Jagt sprak namens het Bevrijdingskoor zijn gelukwensen uit en hoopte dat in deze moeilijke tijden voor de koorzang velen de weg naar de ‘Stem’ zullen vinden. Teun Sprij, voorzitter van de AJC, herinnerde aan de altijd goede samenwerking en gaf als voorbeeld de succesvolle ge-zamenlijke uitvoering van een mei-declamatorium. Oud-voorzitter Paul van Berkel noemde enkele strijd-bare mo-menten uit het leven van de ‘Stem’. De 1 mei-meeting in Hellevoet zou hij nooit vergeten.

Namens de Centrale van Arbeiders Verzekeringen kreeg de heer Kastel het woord. Nadat oud-lid Henk van Toledo herinneringen had opgehaald ging dirigent Piet Struijk aan de slag met zijn felicitatie, gedeeltelijk op rijm. Met een algemeen dankwoord voor alle goede wensen en gaven sloot voorzitter Leen Jungeri-us de zeer geslaagde receptie, bekrachtigd met een door de aanwezigen staande gezongen socialistenmars: Op socialisten sluit de rijen.

Het Gouden Jubileum van De Stem des Volks werd op vrijdag 10 februari 1956 op een wel zeer feestelijke wijze gevierd met een uitgebreid opera-concert in de Stadsgehoorzaal. Hoewel een grote rol was toebedeeld aan de solisten Annette de la Bij, Diet Kloos, Frans Vroons en Gerard Groot, heeft de dirigent, Piet Struijk, toch ook volop de gelegenheid ge-kregen de capaciteiten van zijn koor te demonstreren. De recensent W.J. Bennis schreef in Het Vrije Volk van 11 februari: “De Stem des Volks bestaat natuurlijk niet in de eerste plaats uit muzikliefhebbers, die een muzikale scholing in welke graad dan ook hebben gehad, maar uit socialisten, die zich hebben verenigd met het oog op idealen die nauwkeurig zijn omschreven in de met élan vertolkte strijdlieden. Dat onderscheid tussen muziek om de muziek en muziek om het ideaal is vrij belangrijk omdat typische kenmerken van het zingen eruit verklaard kunnen worden.” Bennis maakt dan een vergelijking met andere gemengde zangverenigingen, waar ook wel iets ontbreekt aan de kwaliteit van de klankverhoudingen, o.a. door te weinig bassen en tenoren. De recensent prijst in zijn artikel de programmakeuze op het gebied van de opera’s. Hoge eisen worden gesteld aan Mozarts Zauberflöte, Wag-ners Einzug der Gäste en aan de Italiaanse koorfragmenten van Verdi en Mascagni. Voor de geschiedenis van de ‘Stem’ is van belang wat hij schreef in het hoofdstukje Verdienstelijk: “Wat de verdienste vooral bleek te zijn van de ‘Stem des Volks’ was de zuiverheid der into-naties in harmonisch opzicht. Er werd geen noot verdoezeld, noch kwam er een muzikale lijn bij de alten, sopranen, tenoren en bassen maar een ogenblik in de verdrukking. Daarom kregen de toehoorders steeds een zuivere indruk van elke muzikale structuur, wat vooral in de introductie van Mozarts ‘Zauberflöte’ een grote verdienste was. Want daar is de stem-



voering toch waarlijk wel gecompliceerd.” Het artikel besluit met de constatering dat Adri Sloodmaker en Jan de Peinder aan de vleugel goed hebben begeleid. Piet Struijk heeft als nieuwe dirigent van De Stem des Volks met dit eerste concert zijn vakmanschap opnieuw bewezen.

**Matthäus Passion 1956**

Volgens afspraak met de deelnemende koren zal de tweede uitvoering van de Matthäus Passion op 26 en 27 maart 1956 onder leiding staan van Piet Struijk. Dat vindt op een voortref-felijke wijze plaats en leidt er toe dat van een wisseling van dirigent niet veel terecht komt. Piet Struijk blijft ook in de vol-gende jaren leiding geven aan de uitvoering van de Matthäus Passion. Door zijn gedrevenheid en grote muzikale kennis weet hij de kwaliteit op te voeren.

Met de organisatie loopt het niet altijd even soepel. Er zijn wat strubbelingen met de overkoepelende organisatie die de samenwerking tussen de deelnemende koren moet coördine-ren. De subsidies komen ook niet al te vlot binnen en de finan-ciële druk komt soms wel heel eenzijdig bij De Stem des Volks terecht. Om de tekorten te dekken houdt de ‘Stem’ enkele ma-len een grote verloting. Stimulerende krachten bij De Stem des

Volks, met name de voorzitter en de dirigent, zorgen er voor dat de Matthäus Passion elk jaar opnieuw wordt uitgevoerd. Dat levert koppen in de krant op, zoals: “KUNDIGE LEIDING EN TOEGEWIJD KOOR DOEN PASSIEMUZIEK SLAGEN”.

Er verschijnen ook berichten in de krant, die schrijven over “de Matthäus, een socialisti-sche onderonsje”, maar die uitspraken worden voor kennisgeving aangenomen.

In de loop der jaren dienen vele kerken in Vlaardingen als plaats van uitvoering en raakt de organisatie beter ingespeeld. De ‘Stem’ blijft met volle overgave haar aandeel leveren. Het ledental loopt echter terug. Vooral de baspartijen raken onderbezet. Mede daardoor wordt tenslotte besloten te kiezen voor een andere opzet van de organisatie en zal ook een naamswijziging worden doorgevoerd.

Ondanks de zware repetitiedruk van de Matthäus bleef de ‘Stem’ stoer doorgaan met het geven van eigen concerten. Ook de medewerking aan de 1 meivieringen bleef jaren-lang gehandhaafd. Traditoneel begon deze dag met het zingen van een strijdlied aan het graf van de socialistische voorganger Jan Hoogerwerf. Tijdens de demonstratie en in de zaalbijeenkomst werden de strijdlieden gezongen. Ook de verkiezingsvergaderingen van de PvdA werden daarmee opgeluisterd. Op een zondagmorgen werd zelfs medewerking verleend aan een kerkelijke ‘Open deur’ bijeenkomst.

**Geslaagde uitvoeringen**

De uitvoeringen waren meestal wel geslaagd, maar soms maakte De Stem des Volks het zichzelf ook niet gemakkelijk. Dat schreef Rien Ouwerkerk in Het Vrije Volk van 13 maart 1957. “De Vlaardingse Stem des Volks, onder haar bekwame dirigent Piet Struijk, kan op een geslaagde uitvoering terugzien. Dat de eindindruk toch niet helemaal bevredigend was

komt doordat het koor het zich bij de programmameus wel erg moeilijk had gemaakt.” Afgezien van één compositie van Schubert, bestond het programma uit werken van Brahms. Dat is al een moeilijke opgave, maar de omstandigheden waren ook niet al te gunstig. Piet Struijk moest zijn aandacht verdelen tussen het koor en het Rotterdams Kamerorkest, waardoor er van rechtstreeks contact met het orkest te weinig sprake was. Elly Ameling en Gerard Groot brachten hun solistische bijdragen helder, knap en correct. Het artikel besluit met: “De belangstelling had groter kunnen zijn, maar de bijval was rijk en spontaan.”

### Mei declamatorium

Hoogtepunt was de 1 meiviering in 1957 in de Stadsgehoorzaal, waar het Mei declamatorium van Jan van Beekim werd uitgevoerd. De declamaties werden afgewisseld met strijdliederen, vlagzwaaien en de Meiboombdans door de AJC. De zangers stonden op het balkon en werden begeleid door enkele muzikanten van Voorwaarts. Heel indrukwekkend.

Eénmaal werd zelfs gezongen op de 1 meiviering in het Belgische Mechelen. Een aparte belevenis was het optreden voor de VARA-microfoon op 1 november 1958. Het zingen van de strijdliederen was een groot succes.

Nog diezelfde maand gaf de ‘Stem’ op 20 november 1958 in zaal De Harmonie een uitvoering. De verslaggever heeft bewondering voor de klinkende resultaten van slechts twee repetitie uren per week. Elk koor ontleent haar capaciteiten aan de artistieke en efficiënte werkwijze van de dirigent. De verzorgde uitspraak en de smaakvolle nuanceringen die De Stem des Volks in de meest uiteenlopende werken liet horen komen duidelijk voor rekening van haar dirigent, Piet Struijk. Zowel in de werken met pianobegeleiding, Mozart, Gounod, Winkler en Straus, als in de a-capella liederen heeft het koor respectabele prestaties geleverd.

Een aardig contrast vormde het strijdbare element, waarmee het programma werd geopend, o.a. met Broeders verheft u ter vrijheid en met de grote zeggingskracht in het sluitstuk voor de pauze, n.l. een Ave Maria van Arcadelt, een negro-spiritual en het Oudhollands liedje Ik seg adieu.

Met de talrijke andere koren waar Piet Struijk de scepter zwaaide, zong hij veel operawerken. De ‘Stem’ zette deze steeds meer op het repertoire. De concerten werden niet alleen in Vlaardingens uitgevoerd met medewerking van het R.E.T. mannenkoor, het Politiekoor Hermandad, het dameskoor Zanglust, het Oostvoorne’s mannenkoor of het Westlands mannenkoor. Omgekeerd verleende de ‘Stem’ medewerking aan de concerten van deze koren o.a. in Rotterdam en Delft. Ook op de concerten in Vlaardingens verleenden grote solisten medewerking, zoals b.v. Christine Deutekom, Maria Dalla Spezia en Nina Adami.

### Jubilea

Het lijkt mij goed het aandeel dat De Stem des Volks heeft gehad in het 100-jarig bestaan van het Gemengd Rijnmondkoor Vlaardingens, te besluiten met enkele belangrijke jubilea.

De Nieuwe Vlaardingse Courant schrijft op 23 oktober 1964 een artikel met als kop: “Velen voldaan huiswaarts van jubileumconcert ‘Stem des Volks’”: “De Stem des Volks heeft zijn dirigent Piet Struijk als het ware geëerd met een voortreffelijk concert in de Stadsgehoorzaal. Het Vlaardingse koor kreeg in haar jubileumuitvoering de waardevolle steun van het Westlands mannenkoor, dat voor de pauze optrad. De Westlandse mannen hebben

daarmee bewezen nog wel iets anders te kunnen dan druiven kweken. Een prachtig koor, dat uiteraard niet op alle terreinen volmaakt kan zijn, maar de bezoekers toch een concert voorschotelde om niet licht te vergeten. Trouwens, van hun kant lieten de bezoekers er niet de minste twijfel over bestaan dat dit concert uitstekend in de smaak viel.”

Na dit succesvolle optreden bedankt Leen Jungerius, voorzitter van de ‘Stem’, het Westlands mannenkoor voor haar komst naar Vlaardingens en feliciteerde Piet Struyk met zijn tienjarig jubileum bij de ‘Stem’.

Na de pauze liet de ‘Stem’ zich horen in de derde en de vierde akte van de opera I Lombardi alla prima crociata van Giuseppe Verdi. De verslaggever vindt een opera niet alleen een gebeurtenis om naar te luisteren, er horen kostuums bij. Volgens hem heeft Piet Struyk zich verkeken op de mogelijkheden van het toneel van de Stadsgehoorzaal.

Het koor is er door de tamelijk uitgebreide solistische medewerking van de sopraan Christine Deutekom, de tenor Chris Scheffer, de bas Cornelis Schell en de violist Louis Sons een beetje bij ingeschoten. In de delen waarin de ‘Stem’ optrad was af en toe een kleine ongeregeldeheid te horen bij een verkeerde streek van violist Louis Sons. Met piano-begeleider Bram Boele had het koor niet de minste moeite.

Alles overziende kunnen waardering hebben voor de durf, waarmee de organisatoren de opera op het toneel hebben gebracht, ondanks de bezwaren die aan een dergelijk initiatief kleven. Tekenend voor de waardering was het geweldige applaus waarmee koor en solisten werden beloond. Dat leidde dan ook tot het nogmaals zingen van het laatste deel van de opera.

De Stem des Volks beschouwt dit optreden zelf als een voorproef voor het evenement, dat voor 1966 op het programma staat. Ter gelegenheid van het 60 jarig bestaan van het koor wil men dan namelijk de hele opera in de Stadsgehoorzaal opvoeren. Hetgeen al weer blijkt geeft van een gezonde dosis durf.

### Grote drukte op receptie van jubilerende Stem des Volks

Onder deze titel schrijft de Nieuwe Vlaardingse Courant van 4 februari 1966:

“Voordat het zestigjarig bestaan van de Stem des Volks in de Stadsgehoorzaal een bijzonder muzikale aangelegenheid werd, klonken ‘s middags in De Harmonie tal van gelukwensen. Die moeten de jubilerende vereniging het gevoel hebben gegeven, dat zij in het Vlaardingse culturele leven een niet te verwaarlozen plaats inneemt. De talrijke sprekers lieten hun gelukwensen vergezeld gaan van bloemstukken en geschenken onder couvert, die door de penningmeester in dank werden aanvaard met een knipoog naar de kosten van het concert, dat diezelfde avond in de Stadsgehoorzaal over een wel heel beroemde opera gaat: I LOMBARDI ALLA PRIMA CROCIATA, ‘De lombarden op de eerste kruistocht’. Stoere werkkrachten een onuitblusbare vitaliteit werden toegedicht aan Verdi, de grootste aller Italiaanse operacomponisten. Deze enerverende eigenschappen moeten de Stem des Volks onder de bezielende leiding van dirigent Piet Struyk als voorbeeld hebben gediend om deze opera te durven uitvoeren. Het was een waardig begin van de viering van het zestigjarig bestaan.”

Zaterdag 12 februari 1966 was het zover. In samenwerking met enkele andere koren van de dirigent en met niet minder dan zes solisten van naam lieten de bezoekers in de Stadsgehoorzaal genieten van een unieke uitvoering.



**Uitvoering Stem des Volks valt in de smaak**

Onder deze kop plaatst Het Vrije Volk van 28 november 1966 het verslag van het feest van de Gemengde Zangvereniging Stem des Volks.

“Zaterdagavond werden de feestelijkheden rond het zestigjarig bestaan afgesloten met een populair concert, waaraan ook het voor deze gelegenheid samengestelde Rijnmonds mannenkoor en de pianisten Jacques Schutte en Bram Boele medewerking verleenden.

In het bescheiden aandeel, dat de Stem des Volks in het programma had, heeft het koor duidelijk aangetoond, dat het de plaats die het in die zestig jaren in het Vlaardingse muziekleven heeft ingenomen, ruimschoots waard is. Brahms’ Liebesliederwalzer behoren zeker niet tot de eenvoudigste werken uit de koorliteratuur en de uitvoering die de ‘Stem’ daaraan gaf, volzaam en accuraat begeleid door het voortreffelijke pianoduo, dwingt bewondering af. Daarbij nemen we dan de weinig vriendelijke akoestiek van de Stadsgehoorzaal op de koop toe.

Naast de luchtige Liebesliederwalzer voerde het koor, geleid door haar dirigent Piet Struyk, een viertal operakoren uit, waarmee de aankondiging ‘populair concert’ eerst goed waar werd gemaakt. Het Slavenkoor, eigenlijk geen operakoor, maar toneelmuziek en de beroemde koren uit I Lombardi vielen bij het publiek uitstekend in de smaak.”

**Stem des Volks wordt Gemengd Rijnmondkoor**

Hoe waardevol de Stem des Volks dan ook geweest mag zijn voor de Moderne Arbeidersbeweging en het Vlaardingse culturele leven, de zangers zullen niet meer onder eigen naam verder gaan.

Op de ledenvergadering van dinsdag 19 september 1967 besloten de 29 aanwezige leden op te gaan in het Gemengd Rijnmondkoor. Het ledental was niet meer voldoende om zelfstandig te kunnen deelnemen aan de uitvoering van de Matthäus Passion. Het besluit werd met weemoed genomen, want juist de Stem had zich, vanaf de eerste maal dat de Matthäus in Vlaardingen werd uitgevoerd, ingespannen om de vele moeilijkheden rond de uitvoering de baas te blijven.

Ter afsluiting vond het laatste concert onder de naam Stem des Volks plaats op 17 november 1967. Ondanks de versterking met het Nederlands Hervormd Kerkkoor uit Rhooon werd Verdi’s Requiem door een tekort aan mannenstemmen niet evenwichtig, maar wel met liefde en overgave gebracht.

Na de pauze waren er uitsluitend mannen op het podium. Het Westlands mannenkoor maakte een uitstekende indruk. Het niet al te talrijke publiek genoot ervan, in het bijzonder van het altijd dankbare Russische Soldatenlied.

Met hartelijke dank voor het verzoek van het Gemengd Rijnmondkoor, om de geschiedenis van de Stem des Volks vast te leggen, sluit ik hiermee mijn verhaal af.

*Bij het schrijven van dit verhaal over de ‘Stem des Volks’ heb ik een dankbaar gebruik gemaakt van de notulenboeken die door oud-voorzitter Leen Jungerius zo zorgvuldig zijn bewaard. Daarnaast heb ik uitvoerig kunnen citeren uit mijn eigen archief van de ‘Rode Familie’.*



# Van Strijdlied tot Matthäus Passion, van De Stem des Volks tot Gemengd Rijnmondkoor

**Bert van Dijk**

**De naoorlogse situatie**

**Begin jaren ‘50 van de vorige eeuw werd in menige stad in Nederland een poging gewaagd om door bundeling van krachten het culturele leven op een hoger plan te brengen. Men wilde naast alle verenigingswerk - zangkoren, fanfares, toneel-, dans-, cabaret- en muziekverenigingen - ook de mogelijkheid hebben om beroepsgezelschappen en symfonie- orkesten aan te trekken. Voor een individuele amateurvereniging was dit doorgaans financieel niet te behappen en werd er al gauw bij de gemeente aangeklopt voor financiële steun.**

Bedacht moet worden dat de bevolking in die tijd nog sterk verzuild was. Elke bevolkingsgroep had zo z’n eigen sportvereniging, vakbond, krant, radiovereniging, weekblad, etc. en in z’n woonplaats z’n eigen zangvereniging, toneelvereniging, etc. Katholieken, gereformeerden, socialisten, hervormden, communisten, liberalen: ze gingen nauwelijks met elkaar om.

De gemeentebesturen wilden echter steeds meer naar een cultuurbeleid waarbij culturele zaken financieel gesteund werden die, als het even kon, boven het amateurniveau uitstaken en voor een breed publiek toegankelijk waren. In Vlaardingen moest voortaan bijvoorbeeld ook de nieuwe Stadsgehoorzaal, een cadeau van de oliemaatschappijen aan de overkant van het water aan de bevolking van Vlaardingen, vol worden gepland met culturele activiteiten, liefst voor de hele bevolking en niet alleen voor selectieve groepen.

**Het Vlaardings Kunstcentrum**

En zo waren in verschillende gemeenten Kunstkringen opgericht, die tot doel hadden gezamenlijk met alle amateurverenigingen en het gemeentebestuur inhoud te geven aan het culturele leven van de gemeenschap. In Vlaardingen heette dat het VKC ofwel Vlaardings Kunstcentrum. Van begin af aan was het een moeizame zaak, omdat een deel van de betrokkenen het VKC zag als een bundeling van alle amateurverenigingen tegenover de Gemeente. Een ander deel wilde juist los en onafhankelijk van al die verenigingen met hun principes en tradities kunnen functioneren, beleid maken, gezelschappen aantrekken en wilde ook wat voor de ongeorganiseerden betekenen.

Na enkele jaren al komt het tot een breuk: 6 maart 1953 kopte een krant: “Bestuur VKC wil voortaan weer zelfstandig uitvoeringen verzorgen”. Het VKC wilde de samenwerking met de Combinatie van Personeelsverenigingen en het Comité voor Volksontwikkeling niet meer voortzetten.

**De Culturele Kring.**

Een jaar later, in mei 1954, besluiten achttien vooraanstaande burgers onder aanvoering van de heer M.H.L. Weststrate, die zich in de voorgaande jaren al danig geroerd had in het



kunstdebat, de onafhankelijke Stichting Culturele Kring van Vlaardingen bij notariële akte op te richten.

Uitgenodigd om zich hierbij aan te sluiten worden onder meer De Stem des Volks, het christelijk gemengd koor Excelsior, en de rooms-katholieke Zangvereniging St. Cecilia. Namens De Stem des Volks nam de toenmalige voorzitter, Gerrit van Vliet, zitting in het Algemeen Bestuur van de Culturele Kring.

Voor ons verhaal zijn de koren Excelsior en St. Cecilia belangrijk: ze hadden al eens eerder de Matthäus Passion uitgevoerd en wilden dat weer gaan doen, maar hadden hulp nodig van meer zangers. Het bestuur van de Stichting Culturele Kring verzocht nu De Stem des Volks om Excelsior en St. Cecilia te hulp te komen voor de uitvoering van de Matthäus Passion in het voorjaar van 1955.



*Uitvoering van de Matthäus Passion in de Grote Kerk, onder leiding van Piet Struijk (1977).*

**Meedoen of niet?**

Naast het bestuur kende De Stem des Volks ook een min of meer onafhankelijke feestcommissie. Behalve de algemene koortak van het zingen van strijdliederen bij allerlei socialistische manifestaties en het zingen van andere koormuziek, functioneerde in die tijd bijna elke vereniging ook als ontspannings- en gezelligheidsclub, waar periodiek gefeest diende te worden; een soort voortzetting van de bevrijdingsfeesten uit 1945. Er was toen natuurlijk nog geen TV en de bioscoop kostte geld en was voor bepaalde groepen verboden terrein.

Het zal duidelijk zijn: er was toen nogal een cultureel verschil tussen de socialistische ‘Stem’, het katholieke St. Cecilia en het protestantse Excelsior. Meerdere leden van de ‘Stem’ zagen dan ook eventuele samenwerking met de christelijken niet zitten; en al helemaal niet om mee te doen met de Matthäus Passion! Maar sommige bestuursleden,



*Leen Jungerius (1915), nog steeds actief koorlid*

en zeker ook de voorzitter Gerrit van Vliet en andere koorleden, zoals Leen Jungerius, wilden wel meewerken. Het moest immers niet alleen gaan om amusement en feesten, maar ook om de ‘Verheffing des Volks’, om het laten deelnemen van de arbeiders, de gewone man en vrouw, aan de toen zo genoemde ‘hogere’ cultuur. Het ging immers ook om volksontwikkeling.

De spanningen tussen voor- en tegenstanders, ook binnen het bestuur, liepen hoog op. Leen Jungerius, zelf buitenkerkelijk, was vóór medewerking en probeerde de medekoorleden ervan te overtuigen deze kans om aan een groots stuk mee te werken niet te laten lopen; bovendien kon je er zangtechnisch het nodige van leren. Het was trouwens geen verzoek van de christelijken om hulp, maar van de Culturele Kring, die het voor het Vlaardingse culturele leven van groot belang vond dat de Matthäus Passion doorging, zo betoogde hij.

Reeds voor de oorlog overigens waren de arbeiderszangverenigingen al begonnen met naast de socialistische strijdliederen ook oratoria uit te voeren. Zo heeft De Stem des Volks in Vlaardingen bij haar 25-jarig jubileum in 1931 bijvoorbeeld Beati Mortui van Mendelssohn en het Ave Verum van Mozart gezongen. En in 1936, bij het volgende lustrum De eerste Walpurgisnacht van Mendelssohn. Maar de Matthäus Passion leek een brug te ver.

De heisa over het te voeren muziekbeleid, met name door de opstandige feestcommissie op de spits gedreven, werd Gerrit van Vliet te veel en hij gooide de voorzittershamer er bij neer en vertrok. Men kwam er niet uit en onverhoeds werd Jungerius gevraagd het voorzitterschap op zich te nemen, wat hij aanvaardde. Een grote meerderheid van de koorleden stemde toen vóór medewerking en aldus werd besloten. Een klein aantal zegde het lidmaatschap van de ‘Stem’ op en vertrok.

Afgesproken werd dat het concert zou worden uitgevoerd afwisselend onder leiding van de dirigent van de christelijken, en de keer daarop onder leiding van de dirigent van de ‘Stem’. De laatste bleek echter de Matthäus niet te willen instuderen met z’n koor als hij niet ook op de bok mocht staan bij de concertuitvoering! Korte tijd daarna deelde hij het bestuur mee een andere, aantrekkelijker job te hebben gevonden.

Tot opluchting van het bestuur kon al gauw een nieuwe dirigent-directeur - zo heette dat toen - worden aangetrokken: de heer Piet Struijk. Dat was een flamboyante man; hij dirigeerde al verschillende koren in de regio en in Rotterdam. Enkele jaren later verdiepte hij zich, tijdens vakanties in Italië, ook in opera-uitvoeringen. Hij wilde wel voor het grote koor van De Stem des Volks staan - al jaren was de ‘Stem’ het grootste koor van Vlaardingen - en de Matthäus Passion uitvoeren. Hij wilde de Matthäus ook wel met het koor instuderen, zonder dat hij de eerste keer bij de uitvoering op de bok mocht staan. Hij greep de kans met beide handen aan om te kunnen oefenen met dit topstuk van Bach van haast drie uur muziek met twee koren, solisten en groot-orkest.

Om allerlei praktische redenen, niet in het minst financiële, zoals subsidie- en fondsenwerving, werd de Matthäus Passion als een apart project ondergebracht in de Stichting Bachkring. En Piet Struijk kreeg voortaan de muzikale leiding over de uitvoering van het jaarlijkse concert. Hij werd daarbij enthousiast bijgestaan door de in Vlaardingen alom bekende zangpedagoge Katharina Verhoeff-Torn, beter bekend als Kaatje Torn, dirigente van meerdere koren, die individuele koorleden van de ‘Stem’ bijschoolde in de zangkunst,

desnoods met zanglessen bij haar thuis. Ook nam zij met haar dameskoor Vivezza en haar jongenskoor deel aan de uitvoering van de Matthäus Passion.

De Stichting was echter geen lang leven beschoren, omdat het gemeentebestuur zich genoodzaakt zag een ander subsidiebeleid te gaan voeren en de Bachkring legde dus het loodje. Het bestuur van de 'Stem', nog steeds onder aanvoering van Leen Jungerius, wilde de intussen ontstane nog jonge traditionele uitvoering van de Matthäus Passion proberen voort te zetten. Per slot had men een bekwame dirigent in huis, die het graag wilde en hadden de koorleden de nodige ervaring opgedaan om dit grootse stuk, waarvan professionele musici beweerden dat het nauwelijks door amateurs kon worden gezongen, te blijven uitvoeren. De gemeente wilde wel meewerken, maar de volle verantwoordelijkheid voor de financiële consequenties van de uitvoering van de Matthäus Passion kwam bij het bestuur van de 'Stem' te liggen.

Nog weer later - het is dan inmiddels 1974 geworden - werd in samenspraak met de gemeente besloten, vanwege de almaar stijgende kosten, het Matthäus Passion-concert voortaan eens in de twee jaar uit te voeren, daar de gemeente zich wel bereid verklaarde eens in de twee jaar een subsidie voor de uitvoering toe te kennen, met name voor de kosten van orkest en solisten. Toch dreigde in 1989 weer een eind te komen aan de Matthäus traditie. De gemeente besloot, onder druk van de almaar voortdurende bezuinigingen van de kant van de Rijksoverheid, om de speciale subsidie voor het Matthäus Passion-concert niet langer te continueren. De 'gewone' jaarlijkse subsidie voor het Gemengd Rijnmondkoor bleef wel tot de huidige dag bestaan.

Gelukkig is het Fonds Schiedam-Vlaardingen en Omstreken te hulp gekomen en sponsort sindsdien al vele jaren substantieel de Matthäus Passion-traditie in Vlaardingen.

#### **Leen Jungerius en de Matthäus Passion-traditie.**

De heer Leen Jungerius is vanaf april 1955 twaalf jaar voorzitter geweest van De Stem des Volks en hoewel onder aanvoering van het duo Jungerius/Struijk het zwaartepunt van het repertoire steeds meer kwam te liggen op de klassieke opera- en oratoriakoormuziek, bleef Leen Jungerius de doelstelling van de 'Stem' trouw: de strijdliederen mochten niet vergeten worden!

De tijden waren echter veranderd. De arbeidersemancipatie was een feit geworden; er waren CAO's gekomen waarin de rechtspositie van de werknemers geregeld werd; er waren wetelijke regelingen betreffende de veiligheid op de werkplek en via de bonden spraken de arbeiders op het hoogste niveau met de regering en de werkgevers etc.



*Piet Struijk: "Ik spring tegen de hemelpoort aan!"*

*(Foto: Rijnmond-studio's Vlaardingen)*

En omdat men nog steeds een tekort meende te hebben aan 'koristen' (= zangers en zangeressen) om de 'Matthäus' groots uit te voeren - het koor kon Piet Struijk niet groot genoeg zijn! - werd in een buitengewone ledenvergadering in het najaar van 1967, onder de nieuwe voorzitter Gerrit van der Plank, besloten tot een meer neutrale doelstelling: mooie koormuziek maken onder een neutrale naam: het Gemengd Rijnmondkoor Vlaardingen, om zo het koor toegankelijk te maken voor alle gezindten en voor mensen uit de hele Rijnmondregio. Bij het voorjaarsconcert 1968 trad het koor voor het eerst met de nieuwe naam Gemengd Rijnmondkoor naar buiten.

Mijns inziens kunnen we wel concluderen dat oud-voorzitter Leen Jungerius en zijn compaan Piet Struijk - "Ja, die extase..., je moet eens voor zo'n koor staan tijdens de Matthäus Passion: als je die mensenmassa dat hoort zingen, man!, ik spring tegen de hemelpoort aan!" (1990) -, beiden zeer belangrijk zijn geweest voor het ontstaan en de eerste ontwikkeling van de Vlaardingse Matthäus-traditie, die nu alweer ruim 50 jaar oud is en gelukkig niet meer weg te denken uit Vlaardingen!

# 50 jaar dirigenten van het Gemengd Rijnmondkoor

## Bert van Dijk

### Piet Struijk (1922-1992 Pernis)

Pieter Struijk is geboren en getogen in Pernis, destijds nog een klein dorpje op de zuidelijke oever van de Nieuwe Maas. Aanvankelijk wilde hij dominee worden. “Maar niet van een klein kerkje..!” zei hij. Of ontwikkelingswerker bij de grote Bachkenner en arts Albert Schweitzer, in Lambarene in Afrika. Voor vervolgstudies was er echter geen geld in het muzikale arbeidersgezin Struijk. Maar als knaap kon hij aardig zingen. Hij nam zanglessen en ontwikkelde zich daarnaast tot leraar tokkelinstrumenten aan de Toonkunst Muziekschool van Willem Pijper en Jos. Holthaus. In 1943 nam hij het dirigeerstokje van zijn vader over bij het amateur mandoline-orkest van Pernis.

Later begon hij met studies solozang en piano aan het Rotterdams Conservatorium, maar hij stapte over naar koor- en orkestdirectie bij Piet Ketting en deed hierin eindexamen in 1952. Ook ging hij in de leer bij Kurt Thomas, in Duitsland, die toen naam begon te maken met zijn koordirectie cursus. Kurt Thomas is onder meer cantor van Bach’s Thomaskirche in Leipzig geweest, voor hij zijn beroemde koordirectie cursus over de wereld verspreidde.

Al gauw ging Piet verschillende koren dirigeren. Eerst kwamen het politiekoor Hermandad en het RET-koor in Rotterdam, het Westlands Mannenkoor, het Rotterdams Dameskoor, het Westlands Meisjeskoor en het Westlands Dameskoor en dan nog koren op Voorne-Putten! Hij geloofde in de amateurzang. Professionele zangers vond hij routinematig zingen, “ze doen het voor hun brood”.

Met het Westlands Mannenkoor en Meisjeskoor trad hij later op in de TV-serie De Glazen Stad van Willy van Hemert. Hij schreef er ook muziek voor en de titelsong. Het leverde hem in ’75 en ’76 twee gouden platen op!

Bij het bezoek van koningin Beatrix aan het Westland in het kader van haar 25-jarig ambtsjubileum in november 2005, zong het mannenkoor voor haar Piet’s lied De Glazen Stad als welkomstlied.

In het najaar van 1954 werd hij benoemd bij onze ‘Stem des Volks’, het latere Gemengd Rijnmondkoor, dat juist verzocht was mee te doen om in Vlaardingse met andere koren samen de Matthäus Passion van Johan Sebastian Bach te gaan zingen.

Hij nam deze uitdaging graag aan. Hiermee kreeg hij voor het eerst de mogelijkheid een groots muziekstuk met orkest en solisten te dirigeren. Daarom vond hij het niet erg eerst alleen de koorrepetities te mogen leiden en niet het concert zelf. Dat was al toebedeeld aan de dirigent van de christelijke koren met wie de ‘Stem’ het concert samen zou uitvoeren. Maar hij kreeg hiermee de kans van zijn leven om een topstuk, zeg maar de Nachtwacht onder de muziek, te oefenen met een groot koor. De Matthäus Passion is altijd een van zijn lievelingsstukken gebleven. Hij heeft het zo’n vijf en twintig keer in Vlaardingse met het Gemengd Rijnmondkoor uitgevoerd.



Overigens wilde hij destijds al de Matthäus eens uitvoeren met een klein koor en een klein orkest om zo Bach’s werkelijkheid zo goed mogelijk te benaderen. Bach zelf kon in Leipzig immers ook maar over een beperkt koor - alleen schooljongens! - en musici beschikken. Pas onlangs, in 2003, heeft McCreesh iets dergelijks gedaan, met totaal acht zangers. Ook de Matthäus Passion in Naarden wordt de komende tijd door Jos van Veldhoven in een kleine bezetting uitgevoerd.

In 1957 wordt Piet Struijk benoemd bij het Rotterdams Opera Koor. Daarom ook gaat hij in de vakanties vaak naar Italië, naar het walhalla van de opera, Verona, voor studie en bijscholing in het operabedrijf. In 1960 weet hij de “innemende briljante coloratuur sopraan Maria dalla Spezia uit Milaan” (Nieuwe Vlaardingse Courant) te verleiden om enkele aria’s in Vlaardingse te zingen op het feestconcert vanwege zijn vijfjarig dirigentschap van de ‘Stem’.

Hij droomt van grote koren, wat gedeeltelijk verwezenlijkt wordt bij het 25-jarig jubileum van zijn dirigentschap, in 1968, met het jubileumconcert in de Doelen, waar gezongen wordt door zijn gezamenlijke koren, zodat er op een gegeven moment zo’n vijfhonderd koristen op het podium staan. Maar hij wil meer; hij wil eens een koor van duizend kelen, dat een van de beroemdste koren van Nederland moet worden!

Het jaar daarop, in 1969, weet hij Christina Deutekom te strikken om samen met het Opera Koor in de Doelen in Rotterdam te zingen. Hij wil dan nog graag eens het Requiem van Verdi en de Carmina Burana van Orff ‘doen’. Wat allemaal ook gaat gebeuren.

Bij de dodenherdenking, op 4 mei 1974, zingt het Rijnmondkoor op indrukwekkende wijze dan het Requiem van Verdi, met onder andere Caroline Kaart en Jennie Veeninga als solisten. In 1976, als het Rijnmondkoor - voorheen De Stem des Volks - 70 jaar bestaat, zingt het koor opnieuw de opera I Lombardi van Verdi, evenals in 1966 bij het 60-jarig bestaan, in concertvorm.

En in 1979, als Piet 25 jaar voor het Rijnmondkoor staat, wordt zijn ‘ambtsjubileum’ gevierd met de uitvoering van de opera Nabucco van Verdi, ook in concertvorm. Deze opera’s heeft hij uiteraard ook uitgevoerd met ‘zijn’ Rotterdams Operakoor in Rotterdam en op andere podia.

Ondertussen wordt praktisch jaarlijks de Matthäus Passion uitgevoerd in Vlaardingse met vele jaren als solisten o.a. Caroline Kaart, Jenny Veeninga en Robert Holl. En wordt met Kerstmis 1977 ook het Weihnachtsoratorium van Bach in de Grote Kerk gezongen. Het is hetzelfde jaar waarin Piet door de koningin benoemd wordt tot ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Hij is op het toppunt van zijn carrière, wat hij dan zelf nog niet weet. Ook met het Rotterdams Operakoor worden triomfen gevierd en hem wordt, als blijk van erkenning voor al het muzikale werk, de Wolfert van Borselenpenning door Rotterdam toegekend. Later, in 1983, als hij 40 jaar dirigent is, wordt hij nog vereerd met de Cultuurprijs van de Provincie Zuid-Holland.

Maar er beginnen barstjes te komen in zijn gezondheid. Hij heeft altijd teveel werk op zich genomen, maar hij wil nog steeds meer. Van een duizendkoppig koor is het bijvoorbeeld nog steeds niet gekomen! In de krant spreekt men van een “markante en flamboy-

ante man”, en Piet is zeker ook ambitieus! Hij wil de top halen. En hoewel hij in ‘t algemeen als Ridder Piet een warme, menslievende man wordt ervaren, kan hij behoorlijk autoritair uit de hoek komen en ziet hij je soms niet staan. Het gaat om het resultaat, zijn resultaat. Ook in de collegiale sfeer loopt het niet altijd even soepel: z’n eigen belangen houdt hij altijd scherp in de gaten.

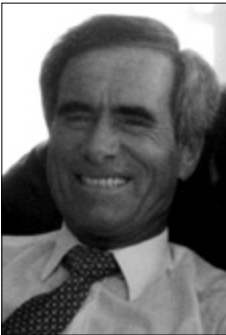
In 1983 wordt hij getroffen door het eerste hartinfarct. Het is ook het jaar waarin hij afscheid neemt van het Gemengd Rijnmondkoor en daarmee tevens van de Matthäus Passion, die hem zo na aan het hart lag. “Bij het openingskoor - Kommt ihr Töchter helft mir klagen -, moet er verdriet zijn, je moet het verdriet voelen!” vond hij.\*

Na het Matthäusconcert was hij een paar kilo afgevallen, vertelde hij eens. Hij heeft 29 jaar lang het Vlaardingse koor getraind, gevormd, zijn wil opgelegd en tot grootse prestaties gebracht. Hij gaat dan nog wel door met het Rotterdams Operakoor. De opera was zijn grote liefde. Er volgen nog twee infarcten, waarna hij in 1990 gedwongen wordt ook van het Operakoor afscheid te nemen. Twee jaar later, in 1992, op 25 november van dat jaar, nog net geen 70 jaar oud, overlijdt toch nog plotseling, de toonkunstenaar en ‘magiër’ Pieter Struijk.

**Cor de Haan (1944 Alblasserdam).**

Cor de Haan is geboren en getogen in de Alblasserwaard. Al jong werd hij gefascineerd door het orgel in de kerk en de orgelmuziek. Hij ging in de leer bij o.a. Dirk Jansz. Zwart en later op het Rotterdams Conservatorium bij Arie J. Keyzer. In 1970 behaalde hij het solistendiploma Orgel. Ook studeerde hij klavecimbel en twee jaar beiaard aan de Nederlandse Beiaardierschool in Amersfoort. Hij behaalde nog verschillende onderwijsakten en het praktijkdiploma koordirectie.

Cor werd parttime muziekleraar bij het voortgezet onderwijs, waarvan hij per september 2005 werd geprepensioneerd. Hij is dus nu zonder werk, zou je zo denken, maar Cor de Haan is z’n hele leven een zeer druk baasje geweest. Niet alleen op het gebied van de muziek, maar ook voor het stoere handwerk van bouw en verbouw, stuc- en loodgieterswerk schrikt hij niet terug. Z’n als casco gekocht huis heeft hij helemaal zelf afgebouwd.



Vanaf 1959, Cor is dan vijftien jaar, wordt hij organist in diverse kerken in Alblasserdam en later in Rotterdam, waar hij nog steeds wekelijks de kerkdienst met orgelmuziek begeleidt. In 1969 gaat hij het Gereformeerd Kerkkoor van Alblasserdam dirigeren. Er worden grote werken aangepakt, zoals de Lukas Passion van Telemann en Die Schöpfung en Die Jahreszeiten van Haydn; delen van het Weihnachtsoratorium van Bach en de Krönungsmesse van Mozart. Ook meerdere premières zoals Die letzten Dinge van L. Spohr, het Te Deum van Antonin Rejcha en de Messa in Es van J.N. Hummel vonden onder zijn leiding plaats. Zijn koordirigentschap breidt zich steeds verder uit; eerst naar Naaldwijk, waar hij zijdelings te maken krijgt met Piet Struijk. Beiden leiden daar een eigen koor en hen wordt advies gevraagd bij de bouw van het nieuwe cultureel centrum.

\* Aangehaald door Rien Frölich in het Rotterdams Jaarboek 1993.

*Het Gemengd Rijnmondkoor.*

In 1983 belandt Cor de Haan dan bij het Gemengd Rijnmondkoor te Vlaardingen, “want daar doen ze de Matthäus!” Piet Struijk wilde om gezondheidsredenen stoppen en maakte plaats voor Cor de Haan, wiens kandidatuur hij steunde.

Voor het eerst in zijn leven begon Cor met de Matthäus Passion van Bach. Het werd een heel karwei, want het koor, dat al jaren de Matthäus zong, ‘raakte’ lang niet alle nootjes, zoals Bach ze bedoeld had!

Hij wilde ook niet vanachter de piano dirigeren, zoals Piet Struijk dat deed. “Dat kan niet; je moet het koor leiden met je handbewegingen en de mensen moeten vertrouwd raken met je slag om daarop ook adequaat te kunnen reageren”. Vanuit Naaldwijk haalde hij Lenie Prins, vast begeleidster van zijn koor aldaar, naar Vlaardingen, waar zij nog steeds, dus nu al zo’n 22 jaar, wekelijks de repetities met haar pianospel bekwaam ondersteunt. En, indien nodig, de dirigent vervangt, maar dat doet ze wél vanachter de piano!

Ook wilde Cor dat elk koorlid z’n eigen klavieruittrekkel aanschafte, zodat er aantekeningen gemaakt konden worden. En zelf moest-ie op een tafel staan, anders kwam-ie met z’n relatief kleine postuur niet hoog genoeg om door iedereen goed gezien te kunnen worden!

Z’n eerste Matthäus dreigde meteen een nachtmerrie te worden: op de concertavond zelf kwam de alt-soliste niet opdagen! Iedereen zat in de startblokken, de kerk was vol en het concert moest beginnen. Men kon niet langer wachten. De alt-aria’s werden dan maar noodgedwongen overgeslagen en het duet van alt en sopraan in het eerste deel met het daarop volgende Sind Blitze, sind Donner werd dus een sopraansolo. Maar onder het publiek zat een sportief geklede jonge dame op gymschoentjes, die aanbood het wel te willen proberen. In de pauze werden nog gauw enige aria’s doorgenomen en na de pauze zong deze Renate Kruit, conservatoriumstudente in Maastricht, feilloos haar partijen, inclusief het Erbarme dich. Een staande ovatie van het publiek was haar deel en een opgeluchte en waarschijnlijk ook een paar kilo’s lichter geworden Cor de Haan kon haar wel zoenen!

Zeven keer heeft hij de ‘Matthäus’ gedaan met het Rijnmondkoor. Hij is het geloof uit zijn jeugd tot op de huidige dag trouw gebleven en vindt dat de Matthäus Passion op de meest indringende wijze de kern van het Evangelie weergeeft: de offerdood van Christus ter verlossing van de mensheid. De tragische paradox van de goedwillende mens, ‘een rechtvaardige’, die door z’n medemensen gedood wordt. Het werk ligt ook hem zeer na aan het hart; Bach’s muziek overstijgt de muzikale vorm van de barokmuziek. Hij zou het best weer willen uitvoeren.

In 1991 was Cor, via invalbeurten, ook betrokken geraakt bij het grote Rotterdamse christelijke koor Deo Cantemus, met meer dan 300 zangers! En werd daar tot dirigent benoemd.

Het begon allemaal wat teveel te worden. De scholen met de pubers, alle koren, de bewerkingen van de muziek, zodat hij wat moest laten schieten. Het werd het Gemengd Rijnmondkoor in Vlaardingen, en daarmee zijn geliefde Matthäus. In 1995 biedt hij zijn ontslag aan. Het probleem was ook dat het Rijnmondkoor gewend was veel operamuziek te zingen en daar ging zijn hart niet naar uit. Eens in de twee jaar wordt de Matthäus Passion gezongen, maar daarna, de rest van de tijd, wat moet je dan doen? Daar komt bij dat er niet zoveel operamuziek bestaat voor gemengde koren en, staat er in het jaarverslag van 1990:



“Het puur operarepertoire brengen is zonder steun van buitenaf voor de herenpartijen niet meer te verwezenlijken”. En: “het aandragen door Cor de Haan van boeiende weinig gehoorde werken getuigt niet alleen van muzikale vernieuwingsdrang, maar evenzeer van vertrouwen in ons koor. Het bijzondere van het Rijnmondkoor schuilt in het feit dat het zoveel souplesse herbergt en daarom niet in één hokje thuis hoort. Een koor dat kans ziet van een Perzische Markt naar de Matthäus door te reizen, heeft, in alle bescheidenheid opgemerkt, iets in zijn mars!”

Toch heeft Cor ook prachtige operastukken ‘gedaan’ met het Rijnmondkoor, zoals van Verdi Nabucco, La Traviata en Aïda; en werken als Marthe van F. von Flotow, Puccini’s Messa di Gloria, de Messa van Bellini en Chor-Phantasie van Beethoven.

Ad de Jooode, eveneens van huis uit organist, neemt het dirigeerstokje van hem over, maar het gaat voor de betrokkenen allemaal niet van een leien dakje. Voor de Matthäus Passion van 1997 wordt Cor de Haan dan ook te hulp geroepen om nog één keer het concert met het Gemengd Rijnmondkoor te willen uitvoeren. Het wordt Cor’s zevende en voorlopig laatste ‘Matthäus’. “Enfin, zo is het nu eenmaal gelopen”.

Met Deo Cantemus gaat het echter ‘crescendo’: het kerstconcert in de grote zaal van de Doelen in Rotterdam is vijf avonden achtereen uitverkocht, elk jaar! En de E.O. zendt het uit op TV.

De gemeente Rotterdam vereerde hem met de Erasmuspenning en de Koningin benoemde hem tot Lid in de Orde van Oranje Nassau, als blijken van waardering voor alles wat hij voor de muziek in deze contreien heeft gedaan.

**Toon de Graaf (1953 Nieuwendijk).**

In 1997 wordt Toon de Graaf de nieuwe dirigent van het Gemengd Rijnmondkoor. Hij had al wel ervaring opgedaan met de Johannes Passion van Bach, maar de Matthäus Passion was voor hem ook een nieuwe uitdaging.

Zijn hoofdbaan is leraar schoolmuziek bij het voortgezet onderwijs. Hiervan droomde hij overigens niet als jongeling! Als kind kreeg hij wel pianoles van zijn vader, die organist was, maar toen hij begon te puberen hield hij het musiceren voor gezien en koos voor de opleiding tot gewoon onderwijzer op de PA. Daar echter stimuleerde een leraar hem om toch naar het conservatorium te gaan en schoolmuziek te gaan studeren. Hij heeft die opleiding met veel plezier gedaan en behalve schoolmuziek nam hij er ook koordirectie en orkestdirectie bij.

In 1984 studeerde hij af en bekwaamde zich verder in de koordirectie met de bekende dirigentenopleiding van Kurt Thomas. Ondertussen stond hij al vanaf 1979 voor allerlei koren om praktijkervaring op te doen en muziek te maken. Immers, voor een dirigent is het koor zijn muziekinstrument! (Van Bach, die een fabelachtig organist was, wordt wel gezegd dat het koor voor hem als het ware funktioneerde als kerkorgel).

Toon z’n ambitie is het om grote muziekstukken in z’n geheel, in hun totale interne samenhang, uit te voeren, met een orkest erbij en enige solisten. Voor koren zijn de oratoria heel geschikt, omdat het koor in deze werken een prominente plaats inneemt. In opera’s heeft het koor doorgaans een bijrol in het verhaal, als toekijkend volk op de achtergrond.

*Toon de Graaf in optima forma!*

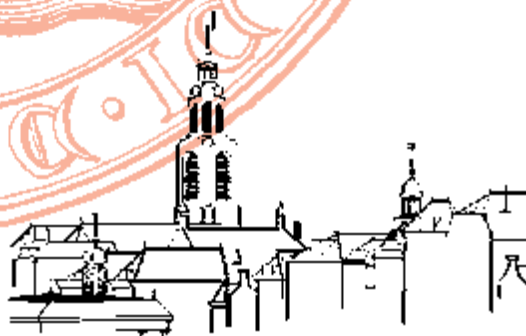


Praktisch is een opera ook in z’n geheel moeilijk uitvoerbaar: er zijn vele mannenstemmen voor nodig en daaraan is in elk koor altijd een chronisch tekort. En je hebt meestal veel professionele solisten nodig, wat een uitvoering extra kostbaar maakt. Maar er is genoeg oratoriummuziek voorhanden. Behalve de passies kent dit repertoire ook de requiems en de missen. Meer ‘wereldse’ oratoria zijn bijvoorbeeld Die Jahreszeiten van Haydn, Mendelsohns’ Walpurgisnacht, de Carmina Burana van Orff en dergelijke.

Alhoewel De Stem des Volks eind twintiger jaren van de vorige eeuw naast de strijdliederen ook al oratoria zong, zoals de Walpurgisnacht, heeft het zingen van de Matthäus Passion er toch sterk toe bij gedragen, dat het Gemengd Rijnmondkoor zich door de jaren heen heeft ontwikkeld tot een specifiek oratoriumkoor. Het zijn prachtige werken, die vaak groots en meeslepend kunnen worden uitgevoerd door een groot koor. Op zich echter is het Gemengd Rijnmondkoor met 85 zangers nog steeds te klein om zelfstandig, zonder de hulp van zangers van andere koren, de Matthäus Passion uit te voeren.

Alhoewel de professionele muziekwereld de laatste tijd er toe neigt de Matthäus Passion met een kleine bezetting uit te voeren, acht Toon de Graaf dit niet mogelijk met amateurs, wil men tenminste een behoorlijk resultaat bereiken. Aan amateur-zangers heb je toch wel zo’n 110 á 120 mensen nodig voor de Matthäus Passion. Desalniettemin valt het niet altijd mee om als professioneel musicus, die je als dirigent bent, met de amateurs, die ook voor de gezelligheid en het amusement komen - er moet toch ook gelachen kunnen worden, niet waar!- een prachtig concert te maken. “Er zou thuis ook meer aan het huiswerk gedaan moeten worden!”, sprak de dirigent-leraar vermanend.

Wel is het doorgaans zo dat het orkest en de professionele solisten bij de uitvoering zelf een belangrijke stimulans zijn voor het koor om dan, in uiterste concentratie, boven zichzelf uit te stijgen. Toon de Graaf vindt het koor een ‘stoer’ koor. Van doe maar gewoon en heb geen kapsones. “Je krijgt het ook direkt te horen, als ze iets niet bevalt. Prima!”



# ***Historische Vereniging Vlaardingen***

internet: [www.hvv-vlaardingen.nl](http://www.hvv-vlaardingen.nl)  
e-mail: [info@hvv-vlaardingen.nl](mailto:info@hvv-vlaardingen.nl)